

*Halló!**Halló!*

Kinek van Használt Hanglemeze?

*Halló!**Halló!*

Régi vagy törött hanglemezeket, míg az anyagihiány tart, legmagasabb áron vesz

WÁGNER

Hangszer-nagyáruháza, a világhírű Favorite hanglemezgyár főraktára

Budapest, József-körút 15.

Óvás! Figyeljen a «Wagner» névre, hogy máshoz be ne tévedjen!

Arjegyzék ingyen.

Arjegyzék ingyen.

27. SZÁM. 1919. (66. ÉVFOLYAM.)

SZÉPIRODALMI ÉS ISMERETTERJESZTŐ HETILAP.

BUDAPEST, JULIUS HÓ 6.

Szerkesztőségi iroda: IV. Vármegye-utca 11.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.Egyes szám
ára 1 Kor.

Előfizetési feltételek:

Egészévre — 48.— korona.
Félévre — 24.— korona.
Negyedévre — 12.— korona.Külföldi előfizetésekhöz a postailag meg-
állapított viteldíj is csatolandó.

A KÖPORSÓK A RAVATALON A PARLAMENT ELŐTT.

A JUNIUS 24—25-IKI ELLENFORRADALOM LEVERÉSÉBEN ELESETT ÁLDOZATOK TEMETÉSE.

SZEGEDI EMMA, SZINÉSZNŐ.

REGÉNY. — IRTA MOLY TAMÁS.

(Folytatás.)

Bementek Emma szobájába. Az asszony leült a karosszékre, melyben ülni szeretett, ha tanult. Nem kínálta Jóót helyivel. A szénész körülnézett:

— Szép nagy szoba, kényelmesen, gondosan van berendezve és tiszta, — mondotta el megjegyzéseit fanyar hangján, hogy úgy hangzottak, mintha épen az ellenkezőjét gondolná. — Mit fizet?

Emma elpirult, elfordította a fejét. Nem mondhatom, hogy még nem tudom, czikázott át agyán; vagy mondjam: semmit? Ez lenne a legjobb. — Így állott be egy kis szünet. Jóó most feléje fordult és kíváncsian nézett rá; felhúzta vékony szemöldökét, homlokát vízszintes ráncok lepték el; csúnya ember volt.

— Tizenkét forintot egy hónapra. Miért érdeklő? Én fizetem, nem maga!

— Itt ki alszik? — Jóó a pamlagra mutatott, melyen a kisleányok volt megvetve az ágya, mint rendesen.

— Etelka alszik itt mindig, a házigazdám leánykája. Mi köze hozzá?

— Csak kérem.

— Maga nem maradhat itt éjszakára.

— Miért nem?

— Mert nem akarom. Mert nem tűröm.

— Na na, ne heveskedjék.

— Beszélni akar velem, azt mondta, azért jött. Beszéljen, mondja el gyorsan, a mit el akar mondani. Azután menjen. Fáradt vagyok, le akarok feküdni, pihenni akarok, aludni akarok.

— Akarok, akarok, akarok! Csudálatos, hogy milyen érvelés lett, a mióta elhagyott. Megengedi, hogy rágyujtsak egy cigarettára?

— Nem! Ott hagyta magát a szeretője meg a kártyakompániája öröme, de „elhagyni” maga hagyott el engem, már nagyon régen. Az, hogy ebédelni meg hálalni hazajárt, nem változtatott a helyzeten. Meg kell mondanom világosan, nehogy félreértsen: Nem én hagytam el magat, hanem maga hagyott el engem.

— Miért nem felelt a levelemre?

— Mert nincsen mit felelnem. Sokszor volt már ilyen a helyzet. Elmentem és maga nem sokára vagy nagy sokára jelentkezett; levelet írt, vagy egy barátját küldte, vagy megjelent személyesen és kért, könyörgött, hogy térjek vissza magához. Kijelentette, hogy maga ezután rendes jórávaló ember és szerető, gyöngéd férj lesz. Háromszor mentem vissza, háromszor próbáltam meg újra és háromszor győződtem meg arról, hogy maga sokkal hitványabb legény, semhogy ura tudna maradni igéreteinek. Ezek a tapasztalatok reám nézve nagyon szomorúak voltak és már nem kérek belőlük.

— Miért nem felelt a levelemre?

— Mert nincsen mit felelnem. Sokszor volt már ilyen a helyzet. Elmentem és maga nem sokára vagy nagy sokára jelentkezett; levelet írt, vagy egy barátját küldte, vagy megjelent személyesen és kért, könyörgött, hogy térjek vissza magához. Kijelentette, hogy maga ezután rendes jórávaló ember és szerető, gyöngéd férj lesz. Háromszor mentem vissza, háromszor próbáltam meg újra és háromszor győződtem meg arról, hogy maga sokkal hitványabb legény, semhogy ura tudna maradni igéreteinek. Ezek a tapasztalatok reám nézve nagyon szomorúak voltak és már nem kérek belőlük.

— Miért nem felelt a levelemre?

— Mert nincsen mit felelnem. Sokszor volt már ilyen a helyzet. Elmentem és maga nem sokára vagy nagy sokára jelentkezett; levelet írt, vagy egy barátját küldte, vagy megjelent személyesen és kért, könyörgött, hogy térjek vissza magához. Kijelentette, hogy maga ezután rendes jórávaló ember és szerető, gyöngéd férj lesz. Háromszor mentem vissza, háromszor próbáltam meg újra és háromszor győződtem meg arról, hogy maga sokkal hitványabb legény, semhogy ura tudna maradni igéreteinek. Ezek a tapasztalatok reám nézve nagyon szomorúak voltak és már nem kérek belőlük.

— Miért nem felelt a levelemre?

— Mert nincsen mit felelnem. Sokszor volt már ilyen a helyzet. Elmentem és maga nem sokára vagy nagy sokára jelentkezett; levelet írt, vagy egy barátját küldte, vagy megjelent személyesen és kért, könyörgött, hogy térjek vissza magához. Kijelentette, hogy maga ezután rendes jórávaló ember és szerető, gyöngéd férj lesz. Háromszor mentem vissza, háromszor próbáltam meg újra és háromszor győződtem meg arról, hogy maga sokkal hitványabb legény, semhogy ura tudna maradni igéreteinek. Ezek a tapasztalatok reám nézve nagyon szomorúak voltak és már nem kérek belőlük.

— Miért nem felelt a levelemre?

— Mert nincsen mit felelnem. Sokszor volt már ilyen a helyzet. Elmentem és maga nem sokára vagy nagy sokára jelentkezett; levelet írt, vagy egy barátját küldte, vagy megjelent személyesen és kért, könyörgött, hogy térjek vissza magához. Kijelentette, hogy maga ezután rendes jórávaló ember és szerető, gyöngéd férj lesz. Háromszor mentem vissza, háromszor próbáltam meg újra és háromszor győződtem meg arról, hogy maga sokkal hitványabb legény, semhogy ura tudna maradni igéreteinek. Ezek a tapasztalatok reám nézve nagyon szomorúak voltak és már nem kérek belőlük.

— Miért nem felelt a levelemre?

— Mert nincsen mit felelnem. Sokszor volt már ilyen a helyzet. Elmentem és maga nem sokára vagy nagy sokára jelentkezett; levelet írt, vagy egy barátját küldte, vagy megjelent személyesen és kért, könyörgött, hogy térjek vissza magához. Kijelentette, hogy maga ezután rendes jórávaló ember és szerető, gyöngéd férj lesz. Háromszor mentem vissza, háromszor próbáltam meg újra és háromszor győződtem meg arról, hogy maga sokkal hitványabb legény, semhogy ura tudna maradni igéreteinek. Ezek a tapasztalatok reám nézve nagyon szomorúak voltak és már nem kérek belőlük.

— Miért nem felelt a levelemre?

— Mert nincsen mit felelnem. Sokszor volt már ilyen a helyzet. Elmentem és maga nem sokára vagy nagy sokára jelentkezett; levelet írt, vagy egy barátját küldte, vagy megjelent személyesen és kért, könyörgött, hogy térjek vissza magához. Kijelentette, hogy maga ezután rendes jórávaló ember és szerető, gyöngéd férj lesz. Háromszor mentem vissza, háromszor próbáltam meg újra és háromszor győződtem meg arról, hogy maga sokkal hitványabb legény, semhogy ura tudna maradni igéreteinek. Ezek a tapasztalatok reám nézve nagyon szomorúak voltak és már nem kérek belőlük.

— Miért nem felelt a levelemre?

— Mert nincsen mit felelnem. Sokszor volt már ilyen a helyzet. Elmentem és maga nem sokára vagy nagy sokára jelentkezett; levelet írt, vagy egy barátját küldte, vagy megjelent személyesen és kért, könyörgött, hogy térjek vissza magához. Kijelentette, hogy maga ezután rendes jórávaló ember és szerető, gyöngéd férj lesz. Háromszor mentem vissza, háromszor próbáltam meg újra és háromszor győződtem meg arról, hogy maga sokkal hitványabb legény, semhogy ura tudna maradni igéreteinek. Ezek a tapasztalatok reám nézve nagyon szomorúak voltak és már nem kérek belőlük.

— Miért nem felelt a levelemre?

— Mert nincsen mit felelnem. Sokszor volt már ilyen a helyzet. Elmentem és maga nem sokára vagy nagy sokára jelentkezett; levelet írt, vagy egy barátját küldte, vagy megjelent személyesen és kért, könyörgött, hogy térjek vissza magához. Kijelentette, hogy maga ezután rendes jórávaló ember és szerető, gyöngéd férj lesz. Háromszor mentem vissza, háromszor próbáltam meg újra és háromszor győződtem meg arról, hogy maga sokkal hitványabb legény, semhogy ura tudna maradni igéreteinek. Ezek a tapasztalatok reám nézve nagyon szomorúak voltak és már nem kérek belőlük.

ilyen gorombán és nem utasítana vissza ilyen ridegen.

— Tizennégy évig éltünk együtt. Ez alatt az idő alatt maga nem akart és látom, nem is tudott megismerni. Mert nagyon el volt foglalva önmagával és a maga finom kedvteléseivel.

Jóó legyintett a kezével, de nem szólt.

— Mert ha ismerne, tudhatná, hogy én még a legnagyobb szegénységben is, elhagyatva mindenkitől kerek a világon, ha nem akadna egyetlen egy ember sem, a ki törődne azzal, élke-e, halok-e, nyomorúságosan elpusztulok-e, ha nem akadna senki, a ki csak véletlenségből is közelednék hozzám, megértett? ezt szó szerint vegye, ez nem frázis, — mondotta Emma csöndesen, halkán, látszatra minden szenvedély nélkül ezt a már sokszor elgondolt szöveget, mintha imádság lenne, — ha nem nézne felém senki, csak maga jönne, a megváltással, a jóléttel vagy a pompával, gazdagsággal, vagy a hihetetlenül: őszinte megtért szeretettel, Jóó János, és letérdelne és kérné, hogy fogadjam el magat és mindazt a szépet és jót, a mit hoz, nem gondolkodnám egy pillanatra sem, hanem elfordulnék, hogy ne is lássam és inkább meggebednék nyomorúságosan, elhagyottan, semhogy magával még egyszer együtt járjam az én szegény életem útját. Ha ismerne...! Megértett, Jóó János?

Emma hangjában nem zengett semmiféle indulat; a mit elmondott, a régen kész szöveg szavai egyenletesen, csöndesen, nyugodtan váltak le ajkáról.

Jóó tölcseré görbítette baltenyerét s belemélyesztette húsos nagy orrát. Kesernyves mosolylyal figyelte az asszonyt. A mikor Emma elhallgatott, bólintott a fejével, mint a ki nagy megértő és nyögdesült:

— Beszède nem lep meg. Azt is mondhatom, hogy el voltag erre készülve. Hallottam, hogy itt jó dolga van, magam is látom. Szó se lehet szegénységről, nyomorúságról, elpusztulásról. Azt is elmondták nekem, hogy itt mi történik. El tudom már képzelni, hogy az értesüléseim mennyire fedik a tényeket.

— Ne alakoskodjék, ne bujtassa hazug köntösbe piszkos gondolatait, mocskos meggyanúsításait. Ha hiszi, a mit mondott, ha azt hiszi, hogy „itt jó dolgom” van, akkor mit akar? Nem várja, ugyebár, hogy elcsérlejem ezt a jó életet egy rosszal, melyet nagyon is ösmerek? Ha belátta, hogy hiába jött, menjen innen! Mit akar még? Ne n hittam és eljött. Nem marasztalom és marad. Pedig tud rólam „mindent”, a mi rosszat asszonyról tudni lehet. Meg is győződött, hogy ez így van. Mert eleinte kétkelkedett benne, igaz-e? Jól van. Nem törekszem kivívni a maga becsülését, a kit én nem becsülök semmire! Egyetlen kérésem van: menjen innen, de rögtön!

— Nem hagyom magamat egyszerűen kidobni. Nem fog velem tetszése szerint elbánni. Ehhez én nem vagyok elég pipogya. Ezt maga különben úgy is tudja. Itt persze elemében van. Ez az izé, a házigazdája, a ki olyan nagyon rajong magáért, pardon: a művészetéért, buta falusi alak, a ki életében talán most először került össze színésznővel. Együgyű lélekre ez mindig hat, tudjuk tapasztalatból. On jól érzi itt magat, mert azt tesz, a mit akar. Megfelel a jellemének, tudom. A színháznál is maga az úr. Behálózta a direktort, a mi talán nem volt nagy dolog, mert ő bizony gyöngéagú legény.

— Soha sem volt magáról jó véleményem, a mióta csak ismerem... — Emma annyira elképelt, hogy ezt a félszeg közbevetést is alig tudta elmondani.

— Ne vágjon a szavamba, hagyjon most engem egy kicsit beszélni, ha nehezére esik is. Én is türelmesen hallgattam magat. Majd ha elmondta a mondókámat, akkor felel-

jen, különben nem végzünk semmit!... Szóval, azt is tudom, hogy a direktort is elbűvölte. Megmentette a direktóriáját. Elhittette azzal a szegény számmal, hogy ellene törnek, hogy meg akarják fosztani a direktóriától, mintha ezt csak úgy meg lehetne csinálni egy-kettőre. Összeszküvést leplezett le és rendet csinált. Hát ez kitűnő ötlet volt. A mikor elmondták nekem, nagyot nevettem; olyan jól nevettem, mint már régen nem. El is bocsátott néhány intrikus tagot azon melegében. A kik itt maradtak, persze most mind azt teszik, a mit maga akar. Nagyszerű asszony, megvallo, imponál.

Emma haragja elpárolgott, nevetett ezen a beszéden.

— Csak tudnám már, hogy mit akar?! Nem azért jött ide, hogy mindezt elmondja nékem? mert elképzelheti, hogy a mit itt csináltam és csinállok, én azt sokkal jobban tudom, mint maga. Hozakodjék már elő azzal, hogy mit akar!

— Jöjjön vissza hozzám. Eddig azért nem tudott megenni velem, mert én nem hódoltam meg a maga akaratának. Nem cselekedtem mindig és föltétlenül úgy, a hogyan maga óhajtotta. Ha kedvem szottyant kártyázni, hát bizony kártyáztam... — Éjjel-nappal!

— Tudjuk: éjjel-nappal. Hogy maga ezt nem képes megérteni, arról nem tehetek. Bizonyosan jól esett nekem a játék; furcsa, de így van. Maga persze azt akarta, hogy ha a színháznál nem volt dolgom, én otthon üljek. Untam otthon ülni.

— Últ inkább más nőknél, nem a feleségemnél.

— Voltak ismeretségeim, de azt csak ismeri, hogy mindig szép nők voltak. Emma vállat vont:

— Azt mindig tudtam, ha szeretője volt; de hogy ki volt, szépe-e, csúnya-e, az már nem érdekelt. Rendszeresen azzal volt dolga, a ki olyankor a legszívesebb volt hozzám. Jóó nevetett:

— Nem csak színésznőkkel volt viszonyom, előkelő, polgári asszonyokkal is... — Nem érdekel!

— Megengedi, hogy rágyujtsak?

— Nem! Menjen. Künn az utcán cigarettázhat, meg a kávéházban is, menjen, menjen!

— Ez a látogatásom nagyon kellemetlen magának. Tudtam, hogy ez így lesz, de nem törődöm vele. Először jön az én érdekem. Mert ugyebár, ez az ember itt, a maga házigazdája, hogy is hívják? Borbáth, igen: Borbáth Dániel, doktor, ügyvéd, ha jól tudom... No ne csodálkozzék már olyan rettenetesen, az csak érdekel, hogy a feleségem hol van, kinél van, mit csinál, jól megy-e a sora? No nem igaz? Ez tehát előkelő ügyvéd, jómódú, sőt azt is lehet mondani: gazdag ember és háza is van. Emlékszem, maga mindig szeretett volna egy kis házat, a hol majd nyugodtan és békességben fog élni, ha már abbahagyja a színészkedést; talán ez az a ház? Kár, hogy nem láttam, de majd megnézem holnap, most este már nem látni; emeletes?... Két gyermeke van, hát ez kellemetlen, de talán nem olyan veszedelmes. A leány már nagy, négy-öt év múlva férjhez megy, a fiút meg nevelőtintézetbe adja, egyszerű megoldás. Mert kérem, ez itt a jómódú, csak bele kell ülni. És ha már az ember a világon van, ha már az a sorsa, hogy itt éljen, mi más iparkodása lehet? csak ez az egy: jómódban élni! A ki ezt nem tudja megérteni!...

— Felállt; végigsétált a szobában; nézte a képeket. Emma újra mondta:

— Most sincsen reám tekintettel. Tudja, hogy fáradt vagyok, szeretnék már lefeküdni, aludni. Vegye a kabátját, kalapját és men-

jen! A mit mondani akart, úgy látszik, az nem sürgős, mert eddig még nem mondta el. Bizonyosan ráér holnapig. Menjen. Jó éjt!

— Holnap már vissza kell utaznom. És vissza is fogok utazni, magával.

— Velem?! Soha! Ezért kár volt idejönni. A ki már él itt ezen a világon, éljen úgy, a hogyan neki jól esik, nem pedig, a hogyan egy más embernek jól esik. Ezután nem fogok a maga akaratára szerint élni. Megértette? Jóó elébe állt, kesernyves vigyorgás torzította el sovány zöldes arcját.

— Nem fogok belenyugodni abba, hogy maga elhagyjon engem, — mondotta hidegen, minden indulat nélkül. — Maga a feleségem és kötelességei vannak; én a férje vagyok, törvényes férje és jogaim vannak.

— Milyen okos! Magának velem szemben nincsenek kötelességei? Nekem nincsenek jogaim?

— Nem azért vettem feleségül, hogy a mikor eszébe jut, fölkerekedjék és elhagyjon engem. Ezt már megelégettem.

— Én is! Nem is fogom ezt még egyszer megismételni, mert most végleg elváltam magától. Menjen vissza a szerelméhez, menjen vissza a kártyakompániájához és barátokozzék meg azzal a gondolattal, hogy ezután én már nem fogok „otthon” ülni és nem fogom lesni, hogy mikor méltóztatik jönni vagy menni, mit óhajt bédre vagy vacsorára. Fogadjon fel gazdasszonyi; feleség nem való magának.

— Velem fog jönni, mert most szükségem van magára. Hallgasson csak ide. — Jóó közelebb ült Emmához. — Egy nagy város színházáról van szó. Hogy melyikről, azt még nem mondhatom meg, az még titok. Ezt a színházat meg tudnám kapni. Hogy hogyan és miért én, azt el fogom mondani annak idején. Tény az, hogy most nagy direktorkor lehetünk. Én ebbe csak úgy megyek bele, ha maga visszajön hozzám. Ezután mi nyugodtan és békében fogunk élni. A mit a szeretőkről mondott, az ostobaság, becsületszavamra kijelentem, hogy már régen nincsen viszonyom. És esküvel fogadom, hogy abbahagyom a kártyázást is, ha velem jön, ha nálam marad. Új életről van szó, Emma! Új életet fogunk kezdeni! A mi elmúlt, tessék el, de úgy, hogy ne kísértésen többé. Meglátja, milyen gyönyörű életet fogunk magunknak teremteni. Mindent együtt fogunk tervezni, megbeszélni és megcsinálni. Maga lesz a segítőtársam, a meghittam, az én jó szellemem. Csodaszép előadásokat fogunk produkálni. Ha bele tudna látni a fejembe! Szébbnél szebb tervek bontakoznak benne, azt se tudom, melyiket mondjam el hamarabb. S a dráma középpontja természetesen maga lesz. Ha méltó helyen, nagy színpadon, gyönyörű színházban, a hol rendelkezésünkre áll minden eszköz, ha ott fog játszani, meg fogja látni, hogyan érvényesül a tehetsége. Mert én mindent magáért akarok megtenni, Emma! A mi az én személyemet illeti, tudja, hogy nékem különösebb törekvéseim nincsenek, ez volt mindig a főhajom. De a mikor ezzel az ajánlattal jöttek, magára gondoltam, Emma; hirtelen úgy éreztem, hogy meg kell ragadnom ezt a kínálkozó alkalmat, de nem magamért, hanem a te kedvedért, Emma, a kivel nagyon sokszor igen rosszul bántam, a ki ellen nagyon sokat vétettem. És ezt most jóvá akarom tenni! Minden erőmmel jóvá akarom tenni! S ezért kérek, könyörgök, Emma, jöjj velem!

— Az asszony elcsodálkozva hallgatta ezt a beszédet és ez meg is látszott az arcán. A mikor Jóó az utolsó mondatokat legyűrte könnyekkel átszőtt, fojtott hangon mondta, összekulcsolta a kezét, megindító pillantást vetett Emmára és térdre omlott előtte. Ránézett, az ajka vonaglott, a szeme fátyolos lett, az arcára kirajzolódott a megalázkodás, bűnbánás, esdeklés bocsánatért. Remegő bántában ez a csúnya arc megható volt.

— Nagyon szépen csinálta, — mondotta Emma nyugodtan. — Elismerem, kitűnő színész. Sokszor megtévesztett már ezzel a jelenettel s én mindig hittem, hogy maga át-megy a nagy változáson. De hiába, az ember nem tud más lenni, mint a milyen. Ebbe, hiába, bele kell nyugodni. Én már számot vettem ezzel. Ne kívánja, hogy megint

27. szám. 1919. 66. évfolyam.

higyejek magának. Keljen fel, üljön a helyére, vagy még jobban teszi, ha elmegy. Nagyon sokszor hagyott el már engem, most ez egyszer én hagyom ott magat. Ne csodálkozzék ezen. Ha segítségére lehetek, szívesen meg fogom tenni, ámbár erre nem szolgált rá semmivel. Azt azonban hiába kívánja, hogy felejtve mindent, most magával menjek csak azért, mert magának szüksége van reám.

Minden mondat után várt egy kissé, hátha Jóó János mégis csak fölkel és elmegy.

— Emma, kérlek, alázatosan könyörgök, ne hagyj el, most ne hagyj el, a mikor az életünket újra kezdhettük, a mikor jóvá tehetem mindazt, a mit ellened vétettem! Jöjj velem! Jöjj velem! — És Jóó János görcsösen felzokogott.

Emma vállat vont:

— Érts meg: nem akarok ezután magáról tudni. Gyalázatos, szennyes életével megmérgezte az én ártatlan életemet. Elég volt ebből ennyi!

— Bántasz, belém vágsz, igazad van. Megérdelem, hogy ne higgy nekem. Megcsaltalak, százszor megcsaltalak. A mikor bocsánatodért könyörgöttem, a mikor javulást fogadtam, megcsaltalak. Megvallo, már más nőre gondoltam, a mikor kértelek, hogy jöjj vissza hozzám, bocsáss meg. De mindez a multban volt... és volt! Elmerült az elmúlt időkkel. Azért merem mindezt elmondani. Mert most ez nincsen így. Elhagytál, magamra maradtam s úgy éltem tovább, mintha az életemben nem történt volna semmi. Azt hittem, hogy nem történt semmi. Jártam a nőhöz, a kivel utóljára viszonyom volt, éjszakáztam, kártyáztam, haza már nem igen mentem és nem volt semmilyen érzésem utánad, így tapasztaltam.

— A dolog rendben van. Világos, őszinte beszéd. A mikor maga mellett voltam, úgy élt, mintha én nem is lennék a világon. Ha tudomásul vette, hogy vagyok, hogy létezem, azért tette csak, hogy megbántson, megalázzon, vérig sértsen, szóval is kínozzon. Jobb volt, hogy elmentem. Én nem hiányzom magának és fölösleges mondanom, hogy maga nem kell nekem.

— Úgy van, ezt hittem én is és nem volt semmi baj. De egyszerre csak mi történt? A nő, a kihez jártam, nem kellett. Más nő se kellett. Van most egy jó szerepem egy új darabban, nagy sikerem van benne és most persze friss nők érdeklődnek irántam, de csodálatosképpen közönyös maradtam. Nem keltenek. Egy se kellett. Megúttam őket! El velők! Kávéházba hiába jártam, nem volt kedvem játszani. A kártya úttartott. A társaság is úttartott. Ingerült lettem, ha beszéltek; én meg nem tudtam szólni senkihez. Láthatatlan fal választ el engem ektől, a kikkel eddig szerettem együtt lenni.

— Ne aggodjék, — mondotta nyugodt mosolylyal Emma. — Ez múltó lehangoltság, kedvetlenség csupán, eltűnik magától, észrevétlenül, mint a hogyan keletkezett.

— Hetek óta van ez így! Otthon ülök az üres lakásban. Ó, ha tudnád, hogy milyen kétségbeesítően üres a lakás! Mintha minden darab bútora csak a képzeletem erejétől állana a helyén és valójában nem léteznék, így érzem, mert a lakás üres. A mikor ő itt volt, mondom, akkor itt állt az asztal, körülötte a székek, itt a pamlag, itt a szekrények, itt a virágok, a pálmák, s odamegyek, végigsimogatom a bútorokat, hogy tudjam, valóban itt van-e még ez a holmi, mert a lakás olyan kegyetlenül üres. Életlen, halott! S otthon ülök, árván, abban az üres lakásban. Jól tudom, én vagyok az oka annak, hogy ez így van. És sírok, Emma, keserű, égető, véres könnyeket sírok. És várok. Várom, hogy csöndesen nyíljék az ajtó, nesztelenül, finoman, a hogyan te tudod csak kinyitni s várom, hogy bejöjj, hogy mondjad: Tudod-e már, hogy én vagyok a te életed, a te boldogságod, a kivel olyan rosszul, olyan gyalázatosan bántál?... S a mikor ezeket a szavakat hallottam, felordítottam fájdalommban, mert a szívem összeszorult görcsösen, mintha a megbánás vágta volna bele kínzó fulánkját! — Jóó János alig tudott most beszélni, az ajka görcsösen remegett, a hangja elcsuklott, a lélekzete el-elakadt, a

szeméből könnyek peregtek végig szenvedő arcán s az orra kezdett kivörösödni. — És én felordítottam, Emma, végigvágódtam a padlón és felordítottam és mentegézttem azt kiáltottam feléd: „Nem tudod, te okos asszony, hogy mindig is ez volt az ember átka, hogy kínozza, gyöttri és tönkretesz az életét és darabokra marczangolja, vadul puszítja, gyűlölettel elemészi a boldogságát?! Ezt teszi a földön minden ember és ezt teszem én is, de megbűnhődöm érte irtózatossan, mert nagy az én fájdalom, czudarul szenvedek!”

(Folytatása következik.)

A FÉRFI VERSEIBŐL.

I.

Szent féltékenység.

Ó, a ki férfi, féltékeny a szóra, a földre, vízre, még az égre is. Csúpan egész világot tudna adni, szerelmének nyila a mélybe visz. Egész asszonyt kíván egész szívénél, és félti őt és félti önmagát, hogy látnia ne kelljen véres ívben lehulló fényes tündércsillagát.

Mert tudjátok-e, mi a féltékenység? A félelem, hogy elveszítjük hűn, imádatlalt szeretett drága kincsünk egy átkos pillanatban, a midőn az ucczaköz messzire viszi tőlünk, a levegő segíti tüdejét; az ég ragyog fölőtte biztatón, a vizek meg hetykén így zúgnak: jól van! a szerelem lejárja idejét!...

A szellők is a hűn alá nyulnak, a selymes vállat elreplikik ők, mert mindent, mindent könnyedén legyőznek és a jármukba hajtának a nők. S te ott maradsz. A vágy-e, a szegény?... Valami elfojt és torkon ragad.

És nem tudod, hogy önmagadat üld meg, vagy lökd a vízbe a nagy hidakat? Vagy azt kiáltod ki széles e világba, hogy rád hajolt egy nő és kirabolott. — Még meg nem ért majd senki és mosolygva néznek rád. És kikaczag a hold...

II.

A test kacaja.

Jaj, óvakodj a nőtil, kinek ajkán konok virág az oktan mosoly! Ki mindent, a mi útjába kerül, hűs unalma parfümjével meglocsol! Kinek a száján ott virít a röpke, lepkeszárnyú, testzsin könnyűség; mert azt hiszi, hogy vídamság: az érték, a lelkeből hiányzik ama mérték, mely fölméri a könnyek bús hűsét...

Jaj, óvakodj a nőtil, kinek bűgü trillája van csak, mely a testből él! A kacaja a testének beszéde és e beszéd a poklokról beszél!

III.

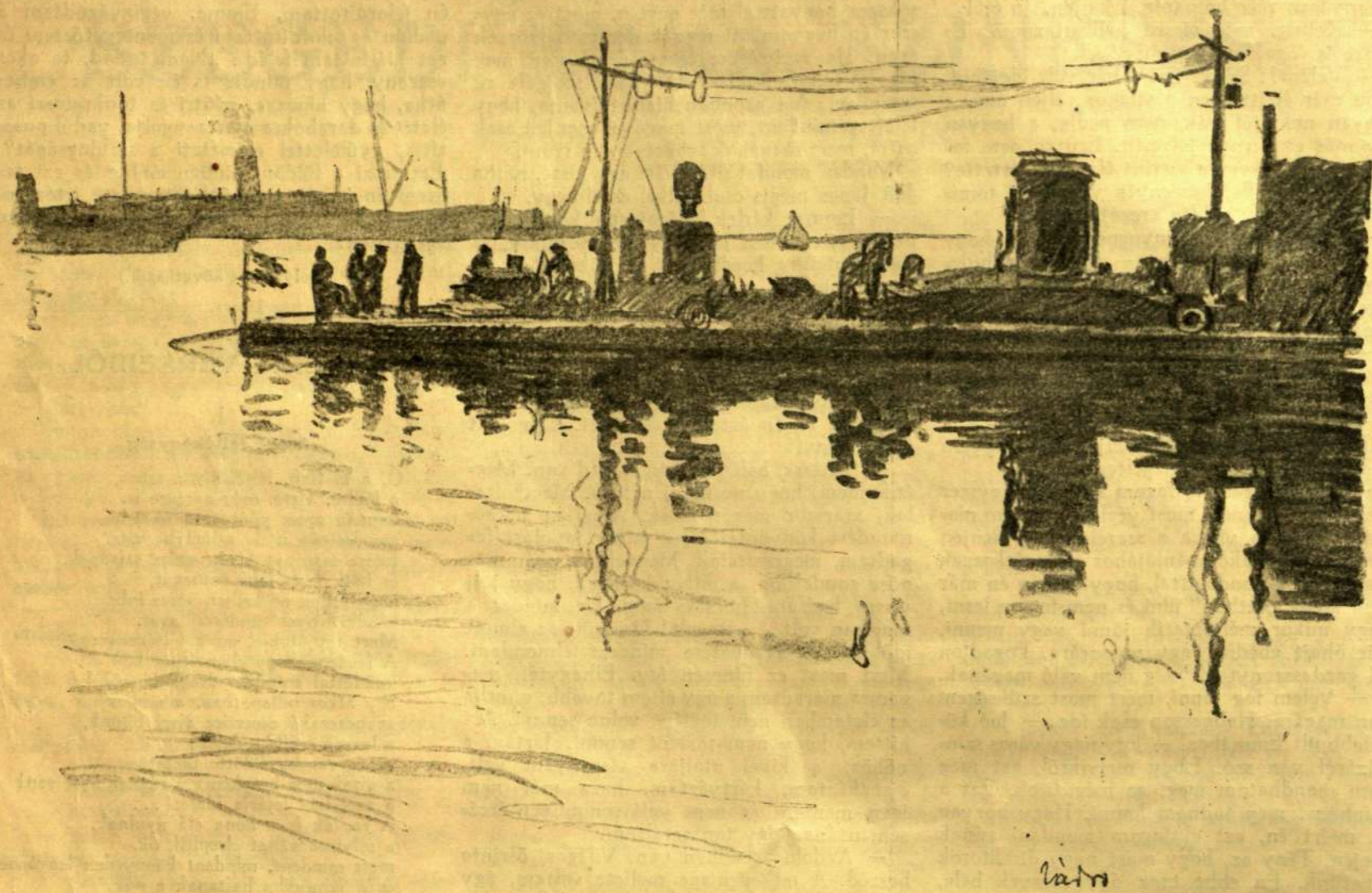
Kedves.

Ha csúf, zimankós écczakán a kedves elhal mellőled, sóhajta neved s az ézengés rikoltja a szívedbe a borzasztó, a bús gyászzenéket: s még ott fekszik az ajkad közelében a meleg párnán a hideg halott — belenyugodhatsz. A sors így akarta. Szíved könnyeidbe takarhatod.

De, ha kiszáll a szíved ablakából, hol melengető ágya int feléd; ha minden napnak minden egyes percze új s más alakban kergeti eléd; egyszer egyetlen hajfűrt, mit a szellő az ablakodon a karodra hajt; másszor egy arc a zürzavaros ucczán, s az ő mosolya lengedezik rajt; vagy egy sikoltás a vak écczakában, mikor nem tudod: honnan?... hova száll?... És levegővé válik, a mi test volt, a drága kéz... a szemek... és a váll...

Mikor a sorssal te már elvezetted, hogy ő kell nekéd csak és senki más és ő belésszó csendő kacagással: ez gyilkosod lesz, ez a kacagás!...

Somlyó Zoltán.

DUNAI ÓRHAJÓ. — Zádor István rajza.

SZABÓ JANKA.

Elbeszélés. — Irta Lakatos László.

I.

— A család... igen... hm... a család, — mondta a férfi, azután elhallgatott.
— Mi az, hogy a család?... Mit akart mondani a családról, — kérdezte a leány.
— Semmit... hm... Azaz, hogy semmi jót.
— Szégyelje magát. Hiszen magának két kis leánya van.
— És azonkívül feleségem is. De felejtük el: feleségem is van. Különbösen is azt, a mit a családról mondtam, csak úgy elméletileg értettem. És egyébként is semmit sem mondtam a családról. Semmi rosszat.
— Utálatos, — mondta a leány. Hát fordított a férfinak és ment át az ő kertjükbé, a másikba.
— Igaz, — szólt a férfi — estére átjönnek ugye hozzánk?
A leány megállt, kicsit a kerítésnek dőlt.
— Estére?... Még nem tudom. Ha apukáék nem lesznek nagyon álmosak.
A férfi most a kerítés felé sompolygott.
— Jöjjenek át. Jöjjenek át kis Janka... A feleségem is nagyon fog örülni maguknak. Markában egy rózsát gyúrt, gyömszölvét. Rátóti hirtelen a leány feje fölé emelte kezét és a rózsaleveleket egyenként hullatta Szabó Janka hajára, kócos, fekete fiús hajára.

II.

Langyos, borús délutánon a kis hegy oldalán sétáltak Rátóti meg Szabó Janka. Kicsit elfáradtak. Leültek a szagos fűben, a férfi felöltőjét a leány alá terítette.
— Tulajdonképen... Tulajdonképen nem furcsa, hogy mi így kiszállunk mindig kettesben. Tulajdonképen nekem két kis gyermekem volna, meg egy feleségem is. Maga pedig... Az ördögbe is, hogy lehet valaki olyan átkozottul tizenhét éves, mint maga Szabó Janka?
— Hagyjon már. Most vakációm van és ilyenkor nem szoktam gondolkodni. Hiszen tudja.

A kis leány bokára húzta pettyes nyári perkalý szoknyáját.

Rátóti megkínálta őt szamóczával. A leány a szájába vett hármat, de az egyiket — pedig már az ajkán volt — visszatölte a férfi szájába.

— Mit faggat?... Ostoba... Nekem is meglehet a magam gusztyusa... Tudja, mindig nagyon értelmetlen kis tacsók ugráltak körülöttem a tánciskolában. Maga az első férfi, a kivel találkoztam... Hogy családos?... Istenem... És aztán csak nem gondolja, hogy szeretem magát?
— De én magát.

— Kérem. Hagyja az ízetlenkedéseit... Már megmondtam sokszor. Mit akar tőlem?... Messze itt ez a cserebogár. Vigye haza Babszinak. Igaz, miért a nagyobbik leányt hívják Babszinak, miért nem a kisebbet?
— Mert a mikor megszületett, nem sejtettük, hogy kis huga is fog születni a Babszinak. Igazán nem sejtettük.

— Akkor szerették egymást a feleségével.
— Nagyon, — mondta a férfi mély, őszinte hangon.

A leány most igazán meghökken.
— Maga szeretete valamikor Marikát?
— Nagyon, — ismételte a férfi konokul.
— De hiszen akkor... Rátóti maga egy gazember. Hogy nem lehet egy nőt végig szeretni az életben. Ha engem egyszer elfelejtene valaki, ha kihülne velem szemben... A leány hátravágódott. Arczát betakarta két kezével.

— Magát mindig tudnám szeretni... Min-dig... mindig... — mondta Rátóti az izgalomtól kicsit érdes hangon.

Szabó Janka felpattant.
— Miért is szeret engem? Nem vagyok különb Marikánál. Maga meg nem művész vagy író Rátóti, a kinek szabad a házasságból is más nő után kívánczni. Csak nem mondja, hogy szellemi szükséglete vagyok magának. Egyszerű kis perszóna vagyok. Most tizenhét éves, de tíz év múlva két kis gyerek mamája és gömböjű, mint Marika. Senki sem vagyok. Miért szeret hát?
— Mert szeretem.
Azután nem szóltak egymáshoz. Szabó

Janka később egy szál sárga mezei virágot tűzött Rátóti sűrű hajába, oda, a hol az a halánték körül ősülni kezdett.

— Csacsi. Virágos csacsi, — kiáltotta a leány és vihogva leszaladt az országútra.

A férfi előbb karra vette a felöltőjét. Azután úgy futott a leány után. Nem szaladt olyan könnyen, mint az és arca a futástól sötétvörös lett, a mikor utólérte Jankát. De azért nagyon fiatalosnak akart látszani. Resterle a lihegést.

— Kis pajtásom, — kezdte — kicsiny pajtásom...

Szabó Janka nem hagyta, hogy folytassa.
— Igaz, — mondta — a jövő héten elutazom a tengerre. Ne tartóztasson. Ugyis hiába. Meg aztán nem maga elől szököm. Utazom. Utazom.

— És a leány éles, porzó lépésekkel futott a fehér országúton. A férfi — karján a felöltő, szájában a sárga mezei virág — alig tudta utólni.

III.

Szabó Janka nem utazott el, de két hét múlva új szomszéd érkezett a kis nyaralóba. Schobernénak hívták, a haja sárgára volt festve és Marika azt állította, hogy biztosan kóristanó vagy kávéházi kasszirleány, nincs is ura, csak úgy hívja magát asszonynak. Mégis egyszer vacsora után — csak a jó szomszédság kedvéért — áthívta magukhoz Schobernét tejszele eperre. Szabó Janka is ott volt szüleivel. Rátóti keveset törődött a sárgahajúval. A mikor Janka a verendáról leszókött a lugasba, a férj szivart vett ki a tárczájából.

— Nem akarom nagyságos asszonyt az erős füsttel zavarni, — mondta udvariasan Schobernénak és kiment a verendáról.

— Fiacskám, — szólt utána gyengéden a felesége — vidd le ezt a kendőt Jankának. Hűvös van és te is tégy sapkát a fejre. Még megfázok odalent a kertben.

Rátóti leharapta a szivar végét, szó nélkül átvette az asszony kezéből a kockás skót kendőt és ment le a kertbe. Ő nem húzott sapkát, fiatalosnak akart látszani. Ment a hűvös harmatos estében a leány után.

Sétáltak, beszélgettek. A mikor valahogy véletlenül a kert ajtón kívül kerültek, Rátóti a leány vékony, hústalan karját a magáéba akasztotta. Janka ijedten kapta el a karját.

— Megörült? Onnan fentről mindent látnak — és a veranda felé mutatott.

— Onnan fentről semmit sem látnak. Ott ég a lámpa és mi vagyunk a sötétségben. Mi látjuk őket, de ők nem látnak minket, — mondta Rátóti, de még sem mert a leány karja után nyúlni.

Húsz évvel volt idősebb Szabó Jankánál. Nemcsak szerette, de valami gyengéd tiszteletet is érzett iránta.

— Lásna, hogy engedelmeskedem magának.
— Szép. De mit akar tőlem?
— Szeretem.

— Ez sok is, meg kevés is. Mit akar?... Semmi sem vagyok. Épen hogy tizenhét éves...

Janka elhallgatott.
— Miért nem folytatja?...
— Mert... mert... Különbösen sötét van, megmondhatom. Maguk férfiak csak áltatják magukat. Tizenhét éves?... Én tudom mi kell maguknak.

— Mi? — kérdezte Rátóti ostobán és rekedten.

— Mi. Egy nagy darab test, a mit megölelhetnek. Mit akar tőlem?... Olelje meg egyszer alaposan azt a Schobernét, vagy hogy hívják őt. Olelje meg, aztán engem is elfelejt és a feleségével is boldog lesz újra.

— De Janka, drágaság. Mit gondolt? Barom vagyok én, a ki minden pocsolyából iszik?

A leány testben is, hangban is ágaskodva felelt.

— Ha pocsolya, miért hívta akkor meg?
— De... nem én... Marika akarta...

— Ej, minek engedte. De különben is mi közöm hozzá. Olelje meg, ha mondom, de úgy, hogy a dereka csakúgy recsejen belé.

— Köszönöm. Nem is tudtam, hogy ilyen felvilágosult hölgygyel van dolgom.

— Ugyan, ne sértődjék meg. Tizenhét éves vagyok, nem pólyásbaba. Mi jögon taksál túl engem?

Azután leeresztett hangon, szinte szepegvé.

— Adja vállamra a kendőt... Igy. Na, igazítsa meg maga. Most pedig kíséren fel szépen a verandára. Már elég régen vagyunk el.

Már bent jártak a kertben. Kis kavics ugrott a leány félczipőjébe. Hegyes, sarkos kis kő volt, Janka felszisszen tőle.

— Kavics ment a cipőmbé. Húzza le öregem. Igy a ballábamról.

A férfi sután leereszkedett, Szabó Janka feloldalt ráereszkedett Rátóti vállára. Egészen elengedte magát.

— Jaj de ügyetlen. Na, térdeljen le, egészen bátran.

— És ha meglátják?
— Ejnye de gyáva lett hirtelen. Térdelhet bátran én előttem. Hiszen nem szeretjük egymást.

Majd arczát a kivilágított verandának fordítva:

— Mi ketten nem szeretjük egymást.

IV.

Két héttel ezután Rátóti és Janka összekaptak valamit. Nem volt komoly dolog, de már három napja nem beszéltek egymással.

A férj két napig idegesen ténfergett odahaza, a harmadik nap Marika azt mondta az urának.

— Ne lógasd már a fejedet fiam. Schoberné délután átrándul Tölgyesre, kísérd el.

— Én Schobernét?... Hiszen alig ösmerem. Ki nem állhatom a sárga haját.

— Tudom, fiam. De csak kísérd. Jól esik majd a séta, estére legalább nem lesz olyan ideges.

Korán uzsonnáztak. Négy óra után Rátóti nekivágott Schobernével Tölgyesnek. Az út erdőn vezetett át. Az asszony kövér volt, szuszogott, a nagy nyárban is úgy fűzte magát, mintha Pesten menne bálba. Nem jól bírta a járást, az út közepén leült egy padra. Rátóti melléje.

Schoberné háttal végig ereszkedett a pad támláján, fehér csipkés kalapját levette fejéről. Hallgattak. Hirtelen az asszony a férfi felé fordult, erősen belenezett a szemébe.

— Tudom, mit beszélnek rólam.
— Tessék? — kérdezte a férfi zavarodottan.

— Ó jól tudom. Nagyon jól tudom. De nem baj, már megszoktam.

— Tessék.

— Ha az ember valamivel szebb a többinél, mindjárt megszólják. Olykor nőnek az a legnagyobb büntetés, ha szép.

— De kérem nagyságos asszony. Schoberné rendületlenül folytatta.

— Jól tudom, hogy maguk is miket beszélnek rólam. Azt mondják festem a hajamat.

— Biztosíthatom nagyságos asszony. A hizott szépség valami gyári kaczerással közelebb hajtotta fejét a férfifehez.

— Vallja be Rátóti, maga is azt hiszi, hogy festem. Pedig téved. Echt.

Még közelebb toltta magát a férfifehez.

— Ha nem hiszi... Csak azért, hogy meggyőződjék róla... Leheljen rá a szájával a hajamra.

Rátóti ez úgy érte, mintha fejbévtáknak volna. Épességem nem fázott az asszonyi testektől. De erre nem gondolt. Ezt a nőt nem kívánta. Azután.

— Miért ne?... Ha az utamba akadt. Férfi vagyok. Mindenki az enyém, a ki nekem kínálja magát, — gondolta és egy fél csókot rálehel a sárga hajra, alul, a párnás nyak fölött.

Schoberné most felkapta a fejét.

— Ez sok. Nem így gondoltam. Azután szembe nézett a férfival.

— Mindig ilyen forró a szája?

A férfiben most vadul felvillant a vágy, személytelenül, idegesen.

— Akarod, hogy még forróbb legyen?

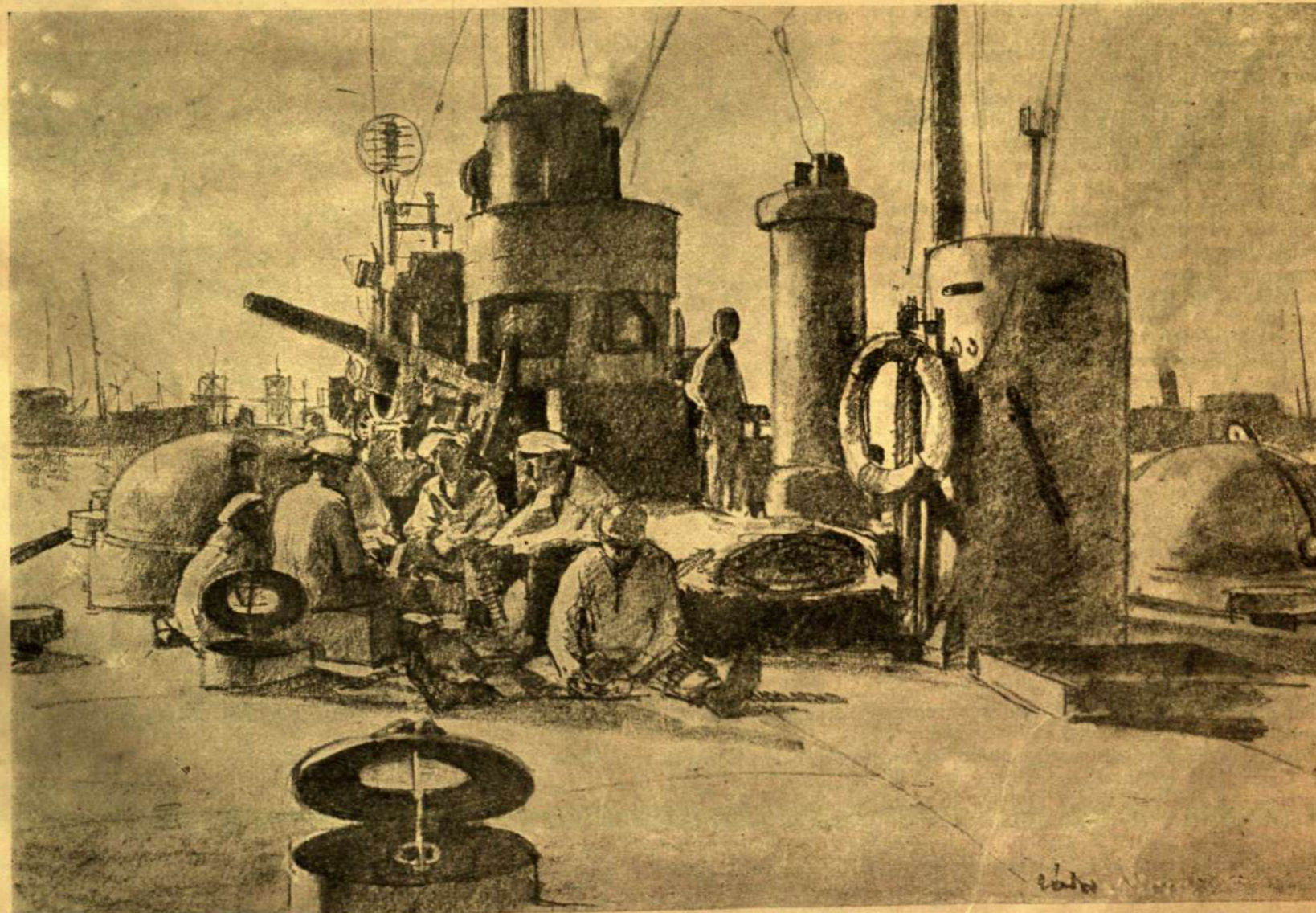
— És lehunyt szemmel két kézbe kapta a nagy sárga fejét, ajkához szorította a párnás, fehér rizsposor nyakat.

— Rátóti! — hangzott egy éles, vékony kiáltás, mintha vérző madárkától jött volna.

A kis leány állt előttük, Szabó Janka. Arca tüzelt a nemes haragtól. Csontos kis öklével belevágott az asszony arczába.

— Te czéda! Hát ezért jöttél ide. Ezért, hogy a másét vegyed el. Két gyereke van ennek az embernek és felesége... A másét akarod! A másét!

— És csak úgy püffölte az asszony nagy, puha, gyáva testét.

EGY DUNAI MONITOR FEDÉLZETÉN. — Zádor István rajza.

A VÁRKERT.

Irta Váradi Antal.

Zádor István rajzaival.

Mikor egy reggel azt olvastam az ujságban, hogy a várpalota kertje nyitva van a közönség részére: megdobbant a szívem.

Régesem végtágra meglátni azt a zárt paradicsomkertet, melybe eddig a szolgálati alkalmazottakon kívül csak koronás fők léphettek, vagy azok bíboros vendégei. Alulról sokat és sokszor néztem a kertet, a maga elhagyott lankáival, zöldelő facsoportjaival, kis magyar házikóival, melyről legendákat hallottam mesélni, micsoda színmagyar berendezése van és milyen gyönyörű onnan a kilátás! Ki élvezi azt onnan?

Legfeljebb egy-egy ebédelő kertészlegény, a ki leülve a verandára, elővette a maga tarisznyáját és vígan falatozott belőle, tudván, hogy akkor a hatalmasok nem zavarják. Továbbad láttam a magas kőbalusterek mögött kimagasló pálmaházakat, drága üveg tetetű melegházak napfényben ragyogó ormaikat, melyekbe belépni nem lehet. Csak legalább egyszer egy esztendőben beeresztették volna a szegény embert, hogy gyönyörködhesen a Zsigmond régi friss palotájának maradványai-ban, Mátyás kertjének helyén s a Mária Terézia által emelt régi szárny meglévő pompájában? Nem is szólok az újabb építményekről. Azok nekünk terra prohibita.

1715-ben Regal báró, a budai vár parancsnoka kezdett építeni egy négyszögű épületet, melyet azonban a török háborúk okozta zavarok nem engedtek befejezni. A félig kész kőrakás boszantotta a magyar urakat, a kik 1741-ben folyamodtak Mária Teréziához, hogy a Mátyás hajdani palotája helyén ne tűrje tovább ezt a kőrakást, hanem rendelje el a palota újjáépítését.

A királyné el is rendelte, hogy még az osztrák örökösödési háború befejezése előtt fizessen ki a kamarai elnökek, Erdődy György grófnak az udvari kamara négy ezer forintokat, s ezen a pénzen kezdjék el restituálni a palotát.

Alig hogy hozzányúltak: elolvadt a pénz. Ez a luksuszscikk már akkor is nagyon vajtermészetű vala. Utalványoztak tehát újabb hat ezer forintokat. Pálffy János nádorispán pedig körlevélben hívta fel az ország munczipiumait, hogy ha már sürgették az újjáépítést, hát adakozzanak tehetségük és lelkesedésük arányában az építéshez.

A munczipiumok nekilendültek és ömlött az — ígéret, de mégis elég volt akkor a jó szó is arra — volt még magyar hitel bőven — hogy a palota építője 1749 május tizenharmadikára, mint a királyné születése napjára, nagy alapkövetélti ünnepélyt rendezhessen.

Grassalkovich Antal — akkor még csak gróf — a királyné által megbízott főúr — ügyelt az építés folytatására. Ez a nemes úr nagyon alant kezdte a pályáját. Koldusdiák volt a stenadta és még dúsgazdag mágnaskorában is őrzött egy cserépbögrét, melyben pécsi diák korában az ételt összekoldulta. Igaz, hogy az a cserépbögre már akkor aranyba volt foglalva.

A királyné két ízben is leutazott az építés meg szemlélésére. 1754-ben és 1764-ben. A mint látni tetszik, az építés nem haladt valami gyors tempóban. 49-ben kezdték és 64-ben még mindig csak az építkezés folytatását szemléli meg a királyné. Grassalkovich maga is nagyon lassúnak találta a tempót, azért megfolyamodta a királyné kincstárát húsz ezer forintok kiutalása érdekében. A királyné némi húzódozás után — a régi Habsburgok nem bántak valami nagyon bőkezűen a pénzzel, ha a magyar főváros díszítéséről volt szó, — de végre mégis kiutalta. Mindazáltal még négy esztendőnek kellett eltelnie addig, míg a gróf jelenhette a királyné-nak, hogy a palota főépülete és mellék-tartozékai, hála Istennek — készen állanak.

A zárószámadások nagyon lehangolták az udvart. Kisült, hogy az egész építkezés 402,679 forintba került.

Mi ez ahhoz képest, a mit Ferencz József utalt ki az új palota építésére, — majdnem kilencz millió!

De azért keservesen kellett megbőjtölni ezt a négyszázezer forintot is. Lakója pedig az új palotának nem vala.

A magyar városok az építés költségeihez összesen valami kilenczvenötezer forinttal járultak, tehát közel ötöd részét fedezték az építési költségeknek.

Az üres palota pedig nem nagy dísz egy fővárosnak. Mária Teréziának tehát gondja volt rá, hogy lakókat kapjon bele. Elhozta tehát a Sanctspölteni angolkisasszonyokat, s belételepítette őket.

Innét az angolkisasszonyok később Vácra, onnét Pestre telepítették. Ott megültek mind a mai napig.

Mikor ők kiköltöztek a palotából — a Nagyszombatból Budára áthelyezett egyetem költözött a helyébe. Négy évig volt univerzitás a királyi palota. Akkor egy főherceg, Lipót Alexander költözött bele. Ő volt Magyarország nádora. Ez is négy esztendő töltött a palotában. Akkor József főherceg a nádor költözött beléje, fényesen

berendezte a kastélyt és ötven esztendeig lakott benne. Ezernyolczszázegyvennyolczig nem változott aztán a palota formája. Eddigél állott a palota a balszárnyon egy kápolnából, a szent Zsigmondéból, melyet a régi szent Zsigmond temploma emlékére építtettek ide, — lévén a szent Zsigmond temploma hajdan a mai várpalota tőzsomszédságában. A főhomlokzat első emelvény volt a királyi lakosztály. Szürkére festett előszobából nyílt a lakás, falán nagy tükrök és gobelinek. A sarkokban nagy színes üvegvázáék. Balra a királyné fogadóterme nyílt, vörösbárony trónussal és remek vázákkal.

Nyomában a társalgóterem következett. Márványlapok borították az asztalokat, rengeteg kandelaberek állottak a sarkokban, velencei üvegdíszek az asztalokon.

A királyné öltözőszobája következett ezután. Zöld kárpitozása volt, kínai selyemhímzésekkel, az ajtók tetején gyerekesportozatok kifaragva.

A hálószoba világoskék volt, s ebből lehetett átmenni a királyi lakosztályba. Volt abban öltöző, billiárszoba, dolgozó-, audienciaterem, trónussal a közepén, hollandi tapétákkal a falakon.

Gyülekező-terem nyílt ebből. Falain csataképek. Ezért a termet úgy hitták, hogy: *chambre des batailles*. Ebből nyílt jobbfelé a nagy, rengeteg tánc- és ebédlőterem. Az udvari bálok és hangversenyek színtere. A jobbszárnyat lakta a főherceg-nádor. Ennek a szárnynak is volt fogadóterme. Kétszáz és három szoba volt összesen a régi királyi palotában.

A várkert ekkor kapta a kertészkedvelő nádortól első alakját. Kellemes, virágágyas hegyoldallá varázsolták át a pusztá lankát. Valamikor itt pompáztak a Mátyás királyi kert lakai.

A mint a régi szárnyépület, a Zeughaus helyén épült remek vaskapun belépünk a kertbe, tündéri kilátás tárul elénk. Részben a kert maga, részben pedig az annak bástyáiról látható főváros képe az, a mi elragad.

A régi Zeughaus fegyvertár volt, melynek egész gyűjteményét később Bécsbe vitték. A széles út, a mely a palota keleti homlokzata előtt vonul, végig visz a palota előtt egészen a déli oldalig, a melyen túl eddig halandó embernek nem volt szabad mennie. Szuronyos katona állott őrt az út végén, akár volt lakója a kastélynak, akár nem, onnét kizargatták az embert irgalmatlanul. Azért néztem fokozott érdeklődéssel a mai formáját a régi tilos édennek. Bizony el van az hagyatva nagyon.

Az építészeti rész csak meg volna csinálva annak rendje és módja szerint. De hát maga a kert és az utak annak mutatják nyomait, hogy igazi gazdája nem volt régesrég.

A „magyar ház” be van zárva gondosan. Azt hiszem: elhordták annak a berendezését egy szálíg. Legalább hiába kukucskált belé a kíváncsi gyerekesreg. Nem fedeztek fel azok benne se semmit.

Az üvegházak meg vannak a maguk zárkozottságában. Valamikor, az évente egyszer-kétszer tartani szokott ügynevezett udvari bálok alkalmával innét cipelték ki a pálmákat és déli növényeket. Lassan azok is embert néhanapján.

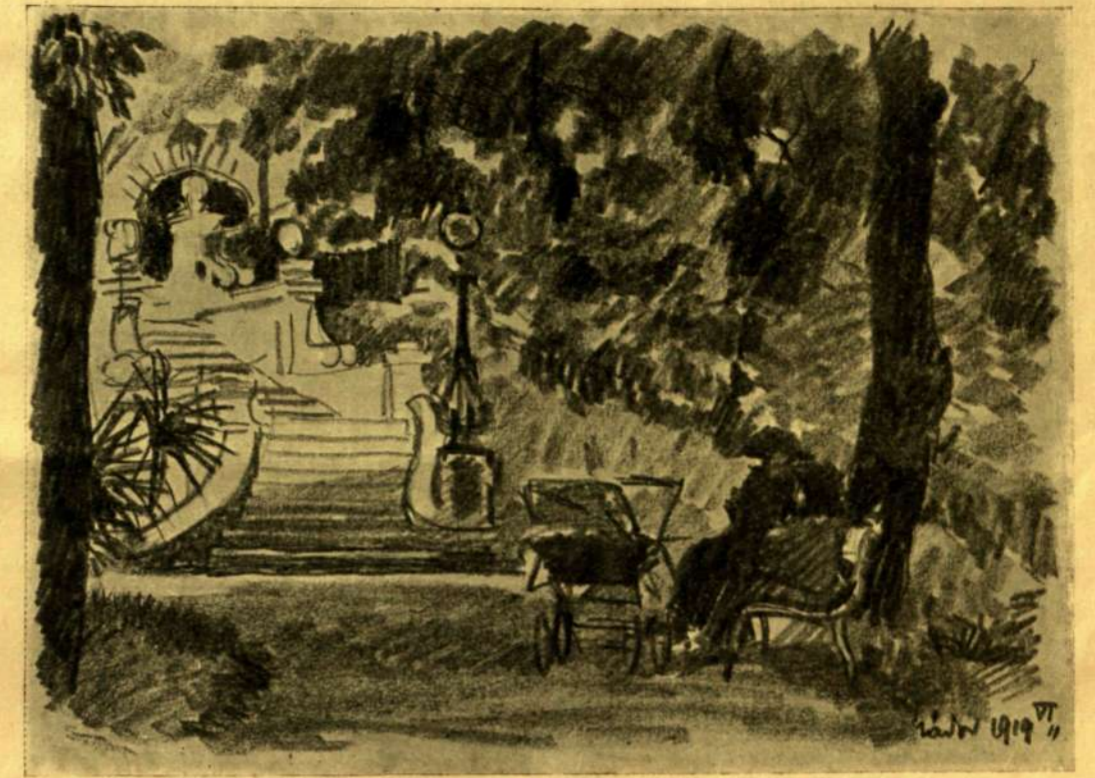
A lefelé haladó lépcsőzetek sorában egy helyütt egy vadkan-csoport van mesterséges csepegő-kőbarlangban. Mással víztartók, a melyekben azonban egy csepp víz sincsen, hacsak a jó Isten nem hullat belé eső idején. Az sem marad sokáig.

A lépcsőzetesen haladó lanka oldalában látható a régi várbástya egyik legrégebb emléke, a kezdetleges *Kőoroszlán*, a bástya déli végében. Valamikor a tizenegyedik században faraghatták. Hol van ma már az a kőfaragó, a ki dolgozott rajta? Hol az az ágyúgolyó, a mely csonkára ütötte? Hol az a kor, mikor még innét dél felé széles kapu nyílt, az úgynevezett Ferdinánd-kapu, melyen át gyönyörű kilátás nyílt a Tabánba.

Valamikor erre jártak föl, mint legrövidebb úton, a várba. A pesti hajóhídon át a várba jövő színházi publikum is erre jött fel, hogy hat órára, mikor is a színelőadás a régi várszínházban kezdetét vette, ott lehessen. Kilenczre aztán csoportosan tódultak mind lefelé, ha ugyan kitétek egy csoportra valót valamennyien. Volt biz ott olyan előadás is, hogy heten nézték.

A lefelé haladó utak aztán a várbaráz nevezetű épület fölött egyesülnek. Itt járkált hajdanta Erzsébet királyné, magyarok kedvelő asszonya. Innét nézett szét a Dunán, a városon, fel-fel ment a bástyákig, a honnét egyes-egyedül nézegette sokáig, sokáig az épülő, szépülő Budapestet.

Mikor kijövünk a Dunára néző vaskapun, melyet két felől érc-oroszlánok őriznek, elgondolom, hogy hajdanta ez a kapu sohasem nyílt ki. Jobb- és balfelel boltok sora művészeket fogadott vendégekkül, a kik szobrokat csináltak. Az oroszlanok pedig ásitottak, unalmukban, csodálom, hogy állkapocsgöröcsöt nem kaptak belé.

A NAGYÚR VAK ASSZONYA.

Elbeszélés. — Irta Jobbágy Jenő.

Kovács János, egy a Kovács Jánosok közül és felesége a nagy úr lakásán ültek, aranybárony széken, mert elhívatta a nagyúr Kovács Jánost a feleségével. Barátnő kellett a nagyúr asszonyának.

A szőke asszony olykor megdidergett a lapos férfi mellett széles sok dússág között. Itta és nyitva maradt két gazdagon látó szeme. Ő asszonyosan és öntudatával erősen várt Kovács János mellett, a ki illetődött és ijedt templomos volt, egyhúr emberként sorsdöntő előtt. Végigbecsülte és a rohadás szaga valósággal meglepte, hogy idehozta őt az ura a nagyúrhoz, leszállította, ha nem is a nagyúrnak, hanem az asszonyának.

A nagyúr ötvennégy esztendő volt, a mikor nőre eszmélt először komolyan. A gyámleányát vette magának, a ki vaknak született. A nagyúr életében kevés nő jött elő, őrs: erelműek és díjasok, most a nyugalom és a bőség érzetét töltögette magába, hogy otthonra és családra gondolt, tiszta asszonyra, melegségre. A leány húsz esztendőjt járt és ennek előtte nem ismert férfit. A nagyúrral úgy húzta végig az utcán, mint a kinek ez a lehető világ, rajta kívül senki, a fölötté senki, reá tapadt mint emberre a kín, a hogy jártak, reá tánczolt szinte. Két szeme, szem nélkül való üres és idegen festett üveg, meg nem villanóan a földnek száradt meredeken. A lába gömbölyű térdesen hajlott ívbe, mintha zenére lépdene délceggül, a felsőteste meg rángatott bábuhoz hasonlóan és virágzó szét-

tépett keze is a virágot is csak egyformán, csak egyformán mindig ugyanúgy törönten szögezte előtte, lehet fekete fátylas bajt hirdető hírhözónak maga elé. És ruháján is, a mit drága pénzen vett volt, megérett a nem érző asszonyi szem és a nem látó férfikéz. De a vak asszony négy hónap óta a felesége a nagyúrnak, eszméletlenül boldogoskodott. Az orvos, a ki hetenként látogatta őket, a negyedik hónap egy vasárnapján megvárta, míg szobájába kísérték és azt mondta a nagyúrnak, hogy nézzen asszonyi tanácsadót az asszonyának, mert tőle férfitől szegénylétbe nem tudhatná meg úgy a tudnivalókat, mint egy nőtl.

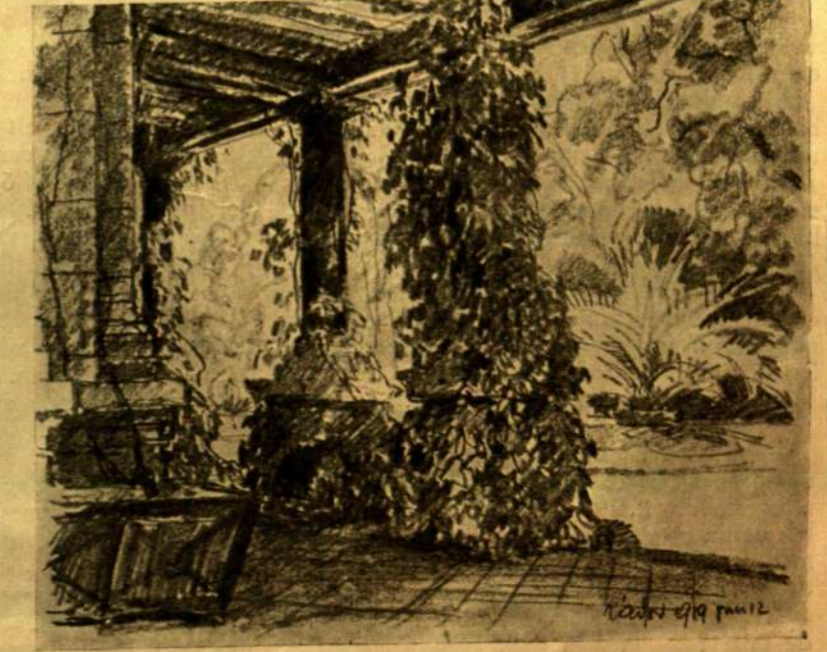
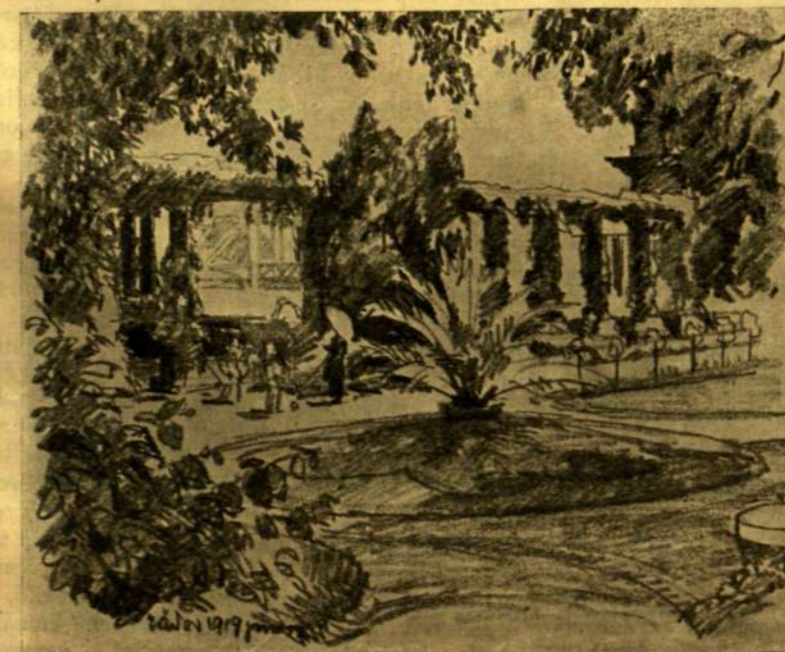
A nagyúrnak nem volt barátja vagy jó barátja és kedves ismerőse se. Elmaradtak mellőle, még vidéken szerte-szét járva városokban a meg nem szakított fejfel előre során. A hivatalában nézett, a hol fő volt, teljhatalmú, emberek előrejutását határozó. Beadatta a nők jegyzékét, hogy válogasson közöttük. Két álló nap után behívatta Kovács Jánost, a számfajtságot második osztályának tiszviselőjét, (a minősítésében nyugodt családi életet és tisztes polgári erkölcsöt olvasott).

Kovács, — kérdezte — maga nőis ugye? Az a szőke nő ugye a felesége, a ki várni szokta lenni? Hány esztendő?

Kovács Jánoson becstelenségek keringtek keresztül, a vén gazember, fiatal felesége van, becstellet, becstelenségek, a miken ugorni lehet, most itt ez aranybárony széken emlékezett a szavakra elégedetten.

Szolgálatára, méltóságos uram, az a szőke, huszonegy.

— Igen jó, Kovács kérem lesz szíves ugye

AZ ELFOGOTT ELLENFORRADALMÁROKAT A LUDOVIKÓBÓL A FOGSÁGBA KISÉRIK.

bemutatni Őnagyságát a feleségemnek, őneki ugyanis barátnőre van szüksége szegénykének... de hisz férfiak vagyunk... olyanok előtt áll, hogy elkél egy igazi jó barát. On kiváló és pontos tisztviselő, jövőre minden bizonynyal kinevezett... Igen, ezt ugye megteszi nekem. Szeretem a szolgálatkés hivatalnokokat... Igen... gondolja, akkor ma csütörtök, péntek, szombat, vasárnap, vasárnap délután szívesen látom magukat.

A szobaleány ünnepi unott megszokottsággal nyitotta az ajtó fehér szőnyegét. A nagyúr jött a vak asszonyával. Ők felugrottak, édesdeden siettek eléjük.

— Ném, mutatta a nagyúr. Feleségem, bódolt a Kovács János és a szőke asszony megszorította a vak határozatlan, gépként előre küldött, majdnem kitért kezét, liuktetéssel.

Últék szélesen az asztal körül, keztyűs kezek, helyezkedni nem képesek, jobbra csúsztak és balra centimétereket. Kovács János úgy érezte magát, hogy érzése nem volt és fogható élmény nem körözött eléje, mint valaki, a kit mesés szárnyas királymadár, óriási griff kapott föl zengő mesében, karmába vett és ismeretlen világba eresztett le, ismeretlenül jössz jelenek elé, a mikről semmit, jót vagy rosszat, de még a rossz megnyugtató bizonyosságát se tudni.

A nagyúr: — Nagysád még igen fiatal. (Kovács János jóindulatának, együgyűsödő mosolya, a vak asszony fölfülelése, Kovács Jánosné erősödő önmegtalálása).

— Csak látszom, méltóságos uram.
— Az ember szinte leányoknak vélné.
— Ó, a méltóságos asszonyt is.
— Gondolja?
— Ó hogyne, olyan mint egy kisasszonyka a zárdából.

A nagyúr hálásan ismételte — igen? Na hallja kedvesem, milyen kedves a barátnője.

Az első kelletlen és czafrangos beszédre a szőke asszony megtalálta magát. Mohó, buzgó, kedves asszonysággal vetette előre énjét.

— Eljöttünk hozzád édesem, ugye megengeded, hogy tenek szólítsalak. Jó barátok tudod így szokták, mi meg remélhetőleg jó barátok leszünk. Ugye?

A vak tompán küldötte vissza: — Igen.

— Nagyszerű lesz, tudod a férjem, na de a te méltóságos férjed is milyen nagyok. Csak most szállottak. Pedig én már régen szerettelek volna megismerni, ő meg csak most szólott... Na milyen hanyagok ezek a férfiak, de majd megverjük őket ugye?

A vak még bizalom nélkül kérte számon: de miért?

— Miért? Jaj de jó szívcském, mert hanyagok voltak és nem hoztak össze bennünket. Én mindig meg akartam veled ismerkedni... Szóltam is az uramnak, milyen szép vagy a kék selyemruhában a korzón, milyen jót mutatsz.

— Igen, — kapta meg tagolva a vák, igazán?

— Igazán bizony, tán nem is hiszed, ugye mindig mondtam János, milyen szép a méltóságos asszony a korzón.

Kovács János a számfajtsági osztály újjításáról véleményezett, most elmélyedt, erőltette magát, aztán bizonyosság nélkül sandítva eresztette ki: igen.

A szőke asszony megpacskolta a vakot, hogy hívna drágám?

— Jolán.

— Jolán? ... Jaj de szép név. Engem Etusnak hívna. Tudsz te drágám zongorázni? Mert délutánként zongorázni fogunk. Én tudok valamiképp énekelni... Ki tudja mi lett volna belőled, ha el nem vesz ez a csúnya ember.

A vaknak a zene érzete nyomult fel, a mit szeretett és érzékelt, először viszonzotta a témát: énekeljél most.

— Most ne kedvesem, most ne, majd máskor.

A vak azzal az óhajtasos akarással, a mi megszokta a teljesülést, rávágta újból.

— Most énekeljél. Amaz szabódott, most mindjárt, hisz még alig beszéltünk, majd máskor, minnek most elsőre?

Makacsul kötözte magát a vak, igen, most énekelj.

A nagyúr kérte, a nézésével mutatta, hogy megtagadni tőle mit sem lehet. Az ura rászólt türelmetlenül:

— Miért ne énekelnél, hiszen odahaza egész nap danolsz.

Már idegesül felelt rá vissza: — Mert fáradt vagyok.

A vaknak bősztó, lehetetlen, szokatlan volt a megtagadás.

De.

Amaz szorongatottan.

— Fáradt vagyok most énekelni.

Ebből kijött a még senkivel nem ütközött emberi zsarnokság véges zendüléssel.

— Akarom, kérem. Szórakoztassál, az uram azt mondta, hogy te szórakoztatásomra leszel, hogy szórakoztatni fogsz engem, eddig csak beszéltél, hát most szórakoztassál.

Meddön, tehetetlenül váró férfiak, rémület. Lélekzet, vérkeringés; lehetetlen háborgató robaj. A szőke asszony sunyi alázattal hajlott. Kérlek, ha parancsolod.

Ostoba, víg utcásan zón szakadt ki belőle és feljött belőle egyszerre minden. Parancsolnak, egy másik asszony parancsol. De hisz

itt az ura, védje meg... Nem védi meg, hisz az hozza ide, komédiázni egy asszonyhoz, társalkodónőnek, a kinél ő különb és ez hozzá vak is. Milyen gazdag! Ez nem egy kétszobás lakásban egy mindenestől nyomorogja le az életét, mennyi szép képek... miért kellett idejönni a nehéz drága szőnyegek közé? Hát ki ő, hogy idehozták ennek a tehetetlen asszonynak... Most szólni kell valamit, akármít, igaz, biztos, valami rettentő nagy bajt hoz vele. Mindegy. Az ura itt tömi magát büszkeséggel és holnap eldicsekszik a barátsággal és a kollégák tudni fogják, miért a barátság a nagyúr... a nagyúr... a nagyúr... a felesége és kedvesen és kedvesen. Mintha édes hírről szólna, csicsergőn tanítani kezdte a vakot.

— Várj drágám, mi sokat beszélünk a férfiakról, tudod fiam a férfiak mind komiszok, nekem hihetsz, én ismerem őket jól, az enyém cselédek után szaladgál, itt a tied is, — most már mintegy öntötte magából — az urad az apád lehetne, te húsz éves vagy, mennyi szép, nekedvaló fiatalember van, a kik nem festik a bajuszukat, hogy fekete legyen és nem zötyög a dupla tokájuk. Nem kínlódnak ha rád néznek, a karja már gyöngye lehet, ugye gyöngye... ja mindent nem lehet átfelelni... Na csak nem sírsz?

A vak asszony ijedten felsikoltott. És mint a csecsszó, a kinek ajka elől oktalán játékból elkapták az emlőt, a hogyan a gyenge kezéből kiverték az oltalmas botot, hajdult (ezen a napon életében először vette észre, hogy világ nélkül való).

— Igaz, hogy te öreg vagy már? És szebbek és erősebbek a fiatal férfiak?

(De mivel minderről és az életről a látnivalókról csak határozatlanul felgyújtott képzetei voltak, a rémülete lassan leült. Utóbb megnyugodott, nem érezte a mi nincs, így élt tovább, gyereke született és boldogan öregedett.)

A MAGYAR SZOCIALIZMUS KEZDETEL.

Körülbelül negyven esztendője van annak, hogy mi kívülálló tudomásul vettük, s figyelemmel kezdtük kísérni a budapesti munkásság szervezkedési kísérleteit.

Akkoriban a németországi szocialista mozgalom már hatalmas eredményeket tudott felmutatni. Volt alkalom közelről is láthatni a berlini szervezetek életét és mozgalmait. Lassalle tragikus halála után Schweitzer-Allesina Iván lett a német pártvezér, a kivel ismeretségben voltam, s a kinek házánál gyakrabban megfordultam. Bátyja Schweitzer Frigyes az osztrák hadsergében szolgált, kapitány volt a zseni ezrednél, s század parancsnokom volt mint egyéves önkéntesnek; ő beszélt reá, mikor hosszú tartózkodásra Berlinbe távoztam, hogy felkeressem ott öcsémet, „a ki igen kedves fiú, de veszedelmes felforgató tanoknak a hive”.

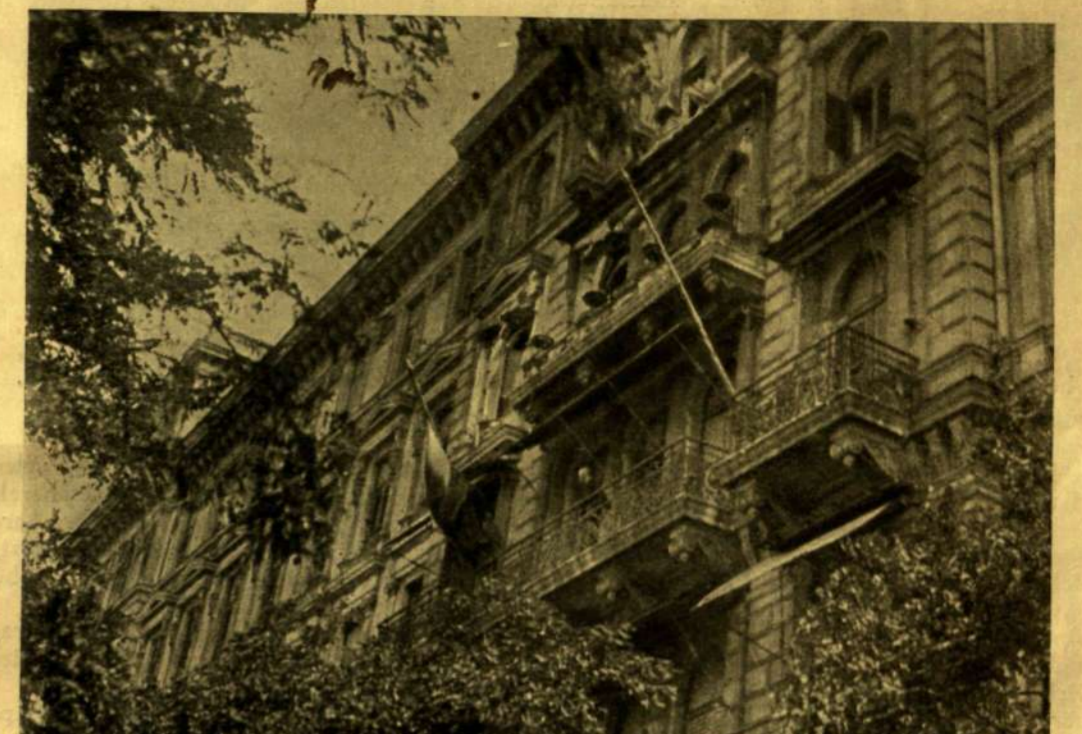
Schweitzer nem volt szocialista vezérnek alkalmas személyiség. Nemcsak hogy nem volt proletár, hanem sokat tartott a porosz nemes-séggel való összeköttetéseire és nemesi származására, — daczára, hogy e körökben erősen hibáztatták a munkásokkal való barátkozását, — s nagy hibája volt, hogy nem volt igazi szónok. Az ő vezetése alatt a szocializmus terjeszkedése nem haladt abban a gyors tempóban, mint Lassalle idejében. Hogy mégis tért tudott hódítani az eszme, annak — a benne rejlő igazság erején kívül — az volt az oka, hogy igen kedvezőek voltak a viszonyok. A német egység meg volt ugyan teremtve, de annak hatása még nem járta át a lelkeket. Az a fenhéjazó gőg, melylyel a militarizmus képviselői a német-francia háború után felléptek, vérig sértette az egész polgári társadalmat, a melytől egyre fokozódó áldozatokat követeltek hadi célokra. A nagy német nemzeti érzés, — mely később való-ságos orgiákat ült, — még a hetvenes évek közepén is ép csak fejlődni kezdett. A filozófusok nemzete, kiknek Schlegel azt hirdette, hogy a kultúr ember igazi hazája ott van, a hol a legelőbbre haladt a civilizáció, s így tehát a német „kulturmensch” hazája esetleg Franciaország is lehet, ez a nemzet,

melynek legmagasztaltabb költője, Göthe egyetlen sorában se írta le ezt a szót, hogy „haza”: nagyon könnyen volt hozzá férhető olyan mozgalomnak, melynek lényege a nemzetköziség. Hisz velem is megtörtént, hogy úgynevezett „művelt középosztályhoz” tartozó körben elcsodálkoztak azon, hogy „büszkén” vallottam magamat magyarnak, holott szerintök a nemzeti hovatartozása miatt senkinek sem lehet oka büszkélkedni.

Ezekhez a külső kedvező viszonyokhoz járult még Németországban az, hogy a nemzetgazdák egy része — a „katheder-szocialisten” — az egyetem előadói székéből kezdték propagálni a szocialista tanokat, — ha nem is épen Marx szellemében. Tudvalevő hogy Wagner Adolf, a berlini egyetem híres tanára meglehetősen távol állott a Marx-féle ideáktól, Dühring Jenő pedig, — a ki bár vak volt, egyszerre tanított esztetikát, elméleti mechanikát és nemzetgazdaságtant — egyenesen támadta a Marx-féle elméletet, de azért mégis bizonyos, hogy az ő föllépésük nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a figyelem ezekre a kérdésekre terelődjék s a szocialista tanok széles rétegekben elterjedjenek. S mikor aztán a német munkások a politikai küzdelmekben is részt kezdtek venni, s az egyetlen „becsületes” pártot alkották, (mint akkor egy politikával nem foglalkozó tudós ismerősöm mondotta), mely szembe mer szállani Bismarck imperialisztikus túlkapásaival, akkor a választásokon sokan szavaztak jelöltjeikre olyanok is, a kik máskülönből távol állottak tőlük.

Igy haladt előre óriási lépésekkel a német szocializmus ügye, különösen azóta, hogy Schweitzer után a gátra teremtett vezető egész lelkes falanxa vette át az irányítást. De ezeknek a nagy németországi sikereknek Magyarországon igen sok ideig alig volt valami visszahatása. Mert a mily kedvezők voltak a viszonyok a szocializmus terjedésére Németországban, oly kedvezőtlenek voltak nálunk. Elsősorban is, negyven esztendővel ezelőtt, a mikor a mozgalom némi első jelei voltak észlelhetők, igen fejletlen volt még nálunk a gyáripar és igen kevés a gyáriparban alkalmazott munkások összes száma. És ez a tény magában véve is igen sokat megmagyaráz. De voltak más nagy bajok is. Nem voltak szellemi vezetők, a szaktudósok tudomásul sem vették a szocialis tanításokat, a munkások pedig a szellemi műveltség sokkal alacsonyabb fokán állottak még, sem hogy importálhatták, s kellőleg elterjeszhetnék volna ezeket a külföldi s nem hazai talajból fakadt tanokat, a melyeknek megértése is magasabb fokú értelmi fejlettséget feltételez.

Mikor Frankel Leo külföldi bujdosásából hazatért, ő benne meg lett volna az alkalmas és képességekkel megáldott vezér, s ő meg is

A MONITOROK ÁGYÚTÓL MEGSÉRÜLT SZOVJETHÁZ (HUNGÁRIA SZÁLLÓ).

kezdte azonnal a szervezést. De neki az volt a baja, hogy nem tudott magyarul, a munkások legnagyobb része pedig nem tudott németül. Ugyan ez volt a baj Rauchmaul-lal is, a ki mint vasmunkás jött be az országba, magával hozta a német tanításokat, pártatlan szervező, fáradhatatlan agitátor volt, — de magyarul ő sem tudott. Az első szervezés munkájának legnagyobb része így dr. Csillag Zsigmondra jutott.

Csillag kitünő népszónok volt, ügyes agitátor, s foglalkozására nézve a munkás-betegséggyógyító pénztár orvosa. Maga az egész mozgalom is innen, vagyis a betegsegélyező intézményből indult ki, s eleinte ott is összpontosult. Nehéz lenne ma már megmondani, hogy Csillag azért lett-e a vezér, mert ennek az intézménynek ő volt az orvosa, vagy hogy azért indult meg ott a mozgalom, mert ő mint orvos vitte oda a mozgató szellemet. Tény azonban hogy későbbi időben nem volt az ügynek hasznára az ő orvosi működése; az emberek elvesztették hozzája való bizalmukat, a mikor látták, hogy mint orvos sokat keres, vagyont gyűjt, s házakat épített.

A betegpénztári szervezkedés mellett azonban csakhamar megkezdődött a szakszervezeti tömörülés is. 1878 szeptemberében, mikor egy nagy tiltakozó népgyűlést tartottunk az, akkori lövöldében Bosznia okkupációja ellen,

A SZOVJETHÁZ VÉDŐRSÉGE A DUNAPARTRÓL TÜZEL A MONITOROKRA, MELYEK A SZOVJETHÁZAT BOMBÁZTÁK.

az egyik szónok Csillag Zsigmond volt, s eljött a kedvéért sok munkás is, de szakszervezet egy sem jelentkezett. Ellenben 1880 január 15-én, mikor a „frakkos banda”-féle tüntetések kezdődtek, létezett már három szakszervezet, a melyeknek tagjai azonban nem korporatíve jöttek el, hanem csak egyenként. Ezek voltak a vasmunkások, a nyomdászok, és a malommunkások szervezetei; ez utóbbi a legnagyobb számú taggal, a mint hogy a malomipar foglalkoztatott abban az időben a legtöbb munkást.

Miféle szemmel néztük mi akkoriak ezeket a kezdő mozgalmakat? Édes Istenem! Hát bizony nagyon lekicsinyeltük — értve itt az egész akkori társadalmat — az ügyet. A nagy politikuskok egyszerűen tudomásul se vették a dolgot. A képviselőházban nem emlékeztem hogy sok-sok ideig komolyan szóba is hozta volna valaki. Csakis a függetlenségi párt fiataljai — a kik akkor voltunk fiatalok — fejezték ki velük szemben határozott szimpáthiájukat.

Az akkori függetlenségi párt nagy részében még forradalmi alapon állott, amár ennek a programban nincs semmi nyoma, s csak a névben nyer némi homályos kifejezést. Az „öreges” között, ott ültek még az 1848-iki forradalom résztvevői s üldözöttjei, a kiknek forradalmi volt a meggyőződésük. Az ideális karakterű Fornszek Sándor ezredes, a ki sokáig sinylett a kufsteini börtönben, Simonyi Ernő, a ki száműzetésben töltött csaknem két évtizedet, László Imre, Kállay Odön, (ki vörös selyemzászlóval, talán az első vörös zászlóval ajándékozta meg szegedi választóit) egy nagy háborúba vetették minden reménységüket, melynek folyamán oly szerepet szántak a magyarságnak, a minőt a most lefolyt háborúban a csehek játszottak. Forradalmárok voltak legjobb meggyőződésük szerint, de fiataláguk még a jobbágy korszakban folyt le, s szentül hitték, hogy az úrbérség megszüntetésével, s az egyenlőség elvének proklamálásával minden szocialis kérdés századokra el van intézve.

A fiatalok azonban másként gondolkoztak. A mozgolódó munkásokban felismerték a jövő forradalomnak leendő harcosságait. Ezért is, de azon okból is, hogy a munkások harca az elnyomott gyöngék harca volt a túlerős elnyomók ellen: teljes szívből szimpatizáltak velők. E fiatalok közül a leghatározottabb B. Mednyánszky Árpád volt, Lászlónak, Lipótvár hősi védelmezőjének fia, kit Haynau felakasztatott. Ő maga Svájcban a szabadság földjén töltötte ifjú korát, Zürichben végezte a mérnöki tanulmányokat, s bejövén, mint Győr város képviselője a parlamentbe: a legszorosabb összeköttetésbe lépett úgy Csillag Zsigmonddal, mint Frankel

A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG ÚJ POSTABÉLYEGLI.

1. 75 filléres, Dózsa György képével, rajzolta Gróf József. — 2. 60 filléres, Martinovics Ignác arcképével, rajzolta Gara Arnold. — 3. 45 filléres, Petőfi arcképével, Fekete Oszkár rajza. — 4. 20 filléres, Marx arcképével, 5. 80 filléres, Engels arcképével, — mindkettő Bokros Ferenc rajza.

Leóval. Élénk részt vett mozgalmakban Herman Ottó is, a született forradalmár, a ki az 1863-iki lengyel-fölkelést is végigküzdötte. Hozzájáró csatlakozott Komjáthy Béla, valamint György Elek, a budapesti ügyvédi kamara későbbi elnöke, s egy ideig Verhovay Gyula is, ez a fényes tollú agitátor, a ki vagy két évig a szélső radikalizmus vizein evezett, de azután — a tiszaszéki pör idején — mint engesztelhetetlen antiszemita a főpapok szoldájába állott. De nem tartozott közéjük Szalay Imre, a ki pedig köztársaságának vallotta magát, s 1881-ben egy Lellén tartott országos népgyűlésen meg is alakította a köztársasági pártot (a ki tehát sok esztendővel megelőzte Nagy György kísérletét), de a ki a szocialistákról nem akart tudni semmit.

Az akkori munkásmozgalmak célját és belső tartalmát a béremelés és a munkaidő megrövidítése képezte. És épen ebben fogta pártjukat az elfogulatlan közönség jelentős része. Hogy a töké minél kevesebb részt kapjon a munka eredményéből, s a munkás minél többet; hogy a munkás minél rövidebb idő alatt szerezhesse be az életfeltételeihez szükséges pénzeszeget, ez oly törekvés volt, mely széles körökben keltette föl a rokonszenvet, s melyet mélyebbé tett az általános emberi érzés is, a mely küzdés esetén mindig a gyöngébb fél oldalára áll — a szimpatiajával. De ebben ez a szimpatia ki is merült. A mint a küzdelemben egy kis politikum is belévegyült, a nagy közönség azonnal magokra hagyta a szocialistákat. Félt az eszméitől.

Azonban alig múlt el egynehány év: a szocialisták lettek az utca feltétlen urai. Már a nyolcvanas évek közepén nem lehetett Budapesten népgyűlést tartani csak akkor, ha annak célja tetszett a szocialistáknak is s ők is résztvettek annak rendezésében.

VILÁGOSSÁG.

Regény. (Folytatás.)

Irta HENRY BARBUSSE.

Néhány nap múlt el nyugodtan, a többi napokhoz hasonlóan. Aztán a nagy újság újra közhírré lett, megnőtt, általánosan elterjedt: Ausztria, Szerbia, az ultimátum, Oroszország. Egyszerre csak mindenütt ott volt a háború gondolata. Látni lehetett, a mint foglalkoztatja az embereket és meglátsítja őket munkájuk jövőse-menése közben. Ki lehetett találni a házak kapui és ablakai mögött.

Egy szombat este, mikor Marie és én, mint a francziák tünékeny része, már nem tudtuk, mit gondoljunk és a levegőbe beszélünk, hallottuk, hogy a városi dobos a városnegyeden úgy dobol végig, a hogy falun szokás.

— Ah — mondta Marie. Elmentünk hazulról és messziről megláttuk a dobverő ember hátát. A blúzát fölfújta a szél. Mintha a szél félrelötte volna és most megmervítene magát a nyári alkonyatban, hogy elvégezzé tompa dobolását. Bár rosszul lehetett őt látni és a szavát alig hallottuk, ennek az emberi lénynek végig vonulásában az utcán volt valami grandiózus.

Egy csoport, a mely egy utcasarokon gyülekezett, megmondta nekünk:

— A mozgósítás.

Más szót nem jött ki a szájukból. Csoport-

ulástól csoportosulásra mentem, hogy véleményt alkossak magamnak, de az emberek visszahúzódtak zárkózott arccal vagy karjukat automatikusan égne emelve. Most, hogy már tudtuk, miről van szó, még kevésbé tudtuk, mit gondoljunk.

Visszamentünk az udvarunkba, a folyosóra, a szobánkba és ekkor én is mondtam Marie-nak:

— Én a kilencedik napon megyek, holnap-

utánhoz nyolcz napra állomáshelyemre, Motte-

villebe.

Marie rám nézett bizonytalanul.

Belenyúltam az üveges szekrénybe és ki-nyitottam az asztalon a katonakönyvemet. Egymásra támaszkodva néztük ártatlanul a piros lapot, a melyre rá volt írva az elutazásom napja és betűzgettük, mi van rajta, mintha csak most tanultunk volna csak olvasni.

Másnap és a következő napokon mindenki csapatostúl szaladt újságért. Azt olvastuk a lapokban — a melyek különböző címek alatt egyformán látszottak mind — hogy Franciaországot egyértelmű nagy lendület villa-nyozta fel s a kis tömeg, a melyet mi alkottunk, szintén úgy érezte, hogy a lelkesedés és elszánt-ság lendülete szállotta meg. Csillogó szemmel néztünk egymásra és helyeseltünk egymás-nak. Én is hallottam magamat, a mint ezt kiáltom:

— Végre!

Minden hazafiságunk felszínre került.

A városnegyedünk lábán volt. Az emberek beszélgettek, erkölcsi igazságokat mondtak, sőt magyaráztak egymásnak. A hatalmas és a higgadt híreknek visszhangja hangzott bennünk. Az utcákon a helyőrség tisztjei jártak meg, érvényre jutva. Hírül hozták, hogy Francheaux őrnagy kora daczára reaktívtáta magát, hogy a német hadseregek egyszerre három ponton támadtak meg minket. Gyaláztuk a német császárt és örvendeztünk közeli bünhődésén. Minde közben Franciaország úgy tünt fel, mint egy személy és a nagy életére gondoltunk, a mely most egyszerre úgy meztelenül mutatkozott és veszedelemnek volt kitéve.

— Ezt előre lehetett látni, ezt a háborút, mi? — mondta Crillon.

— Joséph Bonéas úr foglalta össze a világi drámát.

— Mi mindnyájan paczifisták voltunk a butaságig. Mi afféle kis szentek voltunk. Senki sem beszélt többé Franciaországban revancheről, senki sem akarta, senki sem gondolt arra, hogy készüljön a háborúra; nem volt a szívünkben más, mint a haladás egyetemes boldogsága, míg Németország mindent elkészített a homályban, hogy ránk vessen magát. Csakhogy — tette hozzá beburkolózza — majd ellátjuk mi a baját és rendbe hozunk mindent!

A dicsőség vágya hatott át és Napoleon valami újrakézdését láttuk.

Ezekben a napokban csak a reggelek és az esték következtek egymásra úgy, mint rendszeren. Minden egyéb föl volt forgatva és ideiglenesen látszott. A munkások a téltelenség sivatagában mozogtak és beszéltek és láthatatlan változásokat lehetett észrevenni völgyünk díszén és egünk boltozatán.

Az este néztük a helyőrség vértés-ezredének az elindulását. A fiatal arczú lovasok

masszív szakaszait, a melyek ünnepélyes vonulása hatalmasan dübörgött az utca kövezetén, takarmány-csomagokkal megrakott lovak választották el egymástól, majd ezredkocsik, kocsik és municziós szekerek, a melyek vég nélkül vonultak. Kerítést álltunk az alkonyati gyalogjárón, néztük, a mint mindez eltűnik. Egyszerre elkezdtek őket éljenezni. A lovakon és az embereken borzongás futott végig, a melytől kiegyenesedtek és megnövekedve mentek, mintha jönnének.

— Nagyszerű az, hogy milyen harciasak a francziák! — mondta Marie megragadva a karomat egész erejével.

Az elindulások, egyenkint és csoportosan, megsokasodtak. A rendszeres és elkerülhetetlen népmozgalom egy neme — melyet néha csendőrök vezettek — mozgatta meg az embereket és gyéritekte őket az asszonyok körül.

És mindenfelé fokozódó zűrzavar volt. Mind a bonyolult intézkedések, a melyek oly okosan vannak kiterelve és egymással összekapcsolva; az új falragaszok a régiék fölött, az állatok és helyiségek rekvirálása, a bizottságok, az zsoldok, az autómobilok dübörgő és fontos forgataga, tele tisztekkel és élkelő ápolónőkkel és annyi kiforgatott egzisztencia és kettévágott megszokás. De a remény túlragyogott minden gondot és pillanatnyilag betöltötte az ürességeket. És csodálta mindenki a katonai rendet és Franciaország készülődését.

Néha új uniformisba öltözött emberek tüntek fel az utcák fordulójánál és az ablakokban. Alig lehetett őket fölismerni, kezdetben föl sem ismertük őket: d'Orchamp gróf mint tartalékos hadnagy, Bardoux doktor, mint másodosztályú őrnagy, a becsületrenddel, tiszteletteljes csodálattal voltak környezve. — Marcassin őrmester büszkén tünt a szemek elé, mintha a földből pattant volna ki, vadonat újan, feszesen a kék és piros ruhában, arany vállrojtjával. Messziről lehetett látni, mint valami feltűnő idegen vonzotta maga után az utcagerekek csapatait, a kik még nyolcz nap előtt kavicscsal dobálták.

— A régi világ, a kicsinyek, a közepesek és a nagyok újra öltöznek — mondja diadalmasan egy asszony a népből.

Egy másik azt mondta, ez egy új kor kezdete.

Pénteken már kőrmőre égett az elutazás napja. Ezen a napon mentünk cipőpótvásárolni.

Megesodáltnak a mozi előcsarnokát, a mely szépen volt berendezve Vörös Kereszt kórháznak.

— Mindenre gondoltak — mondta Marie, a mint végignézte az ágyak, a butorok, szekrények tömegét, mind azt a dús anyagkészletet, a melyet igazi francia lendülettel rakosgatott a helyére egy csapat betegápoló, a kik fölött a fiatal Varennes, csinos egyézségügyi őrmester és Lucien Gozlan úr, katonai számvívó tiszt voltak a parancsnokok.

A kórház körül a városi élet némi központja keletkezett. Egy szabad és alatti söntést állítottak fel hamarjában. Apolline, a ki számára a mozgósítás zűrzavara óta minden nap vasárnap volt, itt szerezte be itókáját. Itt lehetett őt látni, a mint sántikált egész szélességében, kurta tekősbéke-karjával szorongatva butykosát; répaforma arca piroslott és csak úgy dülöngézte a reménységtől.

Visszatérőben Fontan-kávéház előtt láttuk Fontant, buzgólkodva és mosolytól zsiros arccal. Körülötte a *Marseillais* énekelték a pipafüstben; a személyzetét megszaportotta, ő maga pedig megkettőzte magát, kiszolgált, kiszolgált. Az üzlete nőttön-nőtt, a dolgok végzettségére révén.

Mikor visszajutottunk a mi utcánkba, ez néptelen volt, mint máskor. A *Marseillaise* vonaglása messziről elhaltak. Hallani lehetett Brisbillet, a mint részegen csörömpöl az üllőjén. Ugyanazok az árnyékok, mint mindig és ugyanazok a fények sorakoztak a házakban. Úgy tünt fel, mintha a természetfölötti összevarodás hat napja után a rendszeres élet visszatért úgy a hogy a mi zugunkba és hogy a mult már erősebb, mint a jelen.

Mielőtt fölmentünk volna a lépcsőnkön, a felszere ajtaja előtt egy kerengő szunyogoktól szinte beburkolt lámpa fényénél kuporogva, megláttuk Crillon alakját, a ki nagy komolyan vergődött egy bőrlapnak egy botra erősítésével, hogy légyecsapót csináljon belőle. Úgy el volt merülve, hogy tátott szájából kilógott gömbölyű nyálás nyelve. Észrevett minket a csomagjainkkal. Visszadobta a készülékét, nyögve sohajtott és ezt mondta:

— Micsoda fa! Mint a tapló! Sajtvágó fonál kellene hozzá!

Fölkelt, elkezdvelenedve, aztán változtatva gondolatát, alulról megvilágítva a lámpától és ragyogva az estében, kinyújtotta vörhenyeges karját és megveregette a vállamat.

— Kezdetben azt mondták: a háború, a háború... Nos hát, itt a háború, úgy-e bár?

A szobánkban ezt mondtam Mariának:

— Már csak három nap.

Marie az új hátizsákom czink-gombjait varrogatta s szüntelenül jött-ment és beszélt körülöttem. Mintha erőlködött volna, hogy szórakoztasson. Kék derék volt rajta, kopott és lágy, a nyakán nyitott. Nagy helyet foglalt el ebben a szürke szobában.

Azt kérdezte tőlem, sokáig maradok-e oda, majd, mint máskor is, mikor ezt a kérdést fölvettem nekem, ezt felelte:

— Persze, hisz te se tudod.

Sajnálta, hogy csak egyszerű közkatona vagyok, mint mindenki más. Azt remélte, tél előtt vége lesz.

En nem beszéltem; láttam, hogy titokban nézeget és elhalmozott az újságok egyvelegével, a melyet itt-ott összeszedgetett.

Tudod, a káplán elment, mint egyszerű katona, nem több, nem kevesebb, akárcsak a többi papok. És a marquis úr, a ki már egy évvel túl van a köteles koron, levelet írt a hadügyminiszternek, rendelkezésére bocsátotta magát és a miniszter kurir által mondott neki köszönetet.

Elkezdte becsomagolni és átkötözni a toilette-holmikát és az elemzősiát is, mintha utazni mennék.

Minden apró holmid itt van. Látod, nem lesz hiányod semmiben.

Aztán leült és sohajtott.

— Ah — mondotta — a háború mégis csak rettenetesebb, mint az ember képzelné.

Mintha tragikus dolgokat érzett volna előre. Az arca sápadtabb volt a szokottnál. Vonásainak rendez sápadtsága tele volt lágy-sággal, a szempillái rózsaszínűek voltak, mint a rózsák. Aztán gyöngén mosolygott és így szólt:

— Vannak tizenhét éves fiatal emberek, a kik beálltak katonának. Igazuk van, ez nekik javukra lesz később az életben.

Hétfőn csak jártunk fel-alá a házban, melyet végre négy órákor elhagytam, hogy a városházára menjek és innen a pályaudvarra.

A városházán a hozzám hasonló emberek csapata járkált. Összekötözött csomagok voltak náluk, új kamáslik voltak a vállukra akasztva. Odamentem új társaimhoz, hogy közéjük elegyedjek. Tudorok tüzer-sapka volt a fején. Mielvaque úr zavartan buzgólkodott, akárcsak az irodában az iratokkal, a melyeket a kezében tartott, a csipetűjét pápaszemmel cserélte fel, a mi mintegy kezdete volt nála az egyenruhának. Mindenki maga-magáról beszélt és felvilágosításokat adott ezredéről, állomáshelyéről, mindenféle személyi ügyeiről.

— En — mondotta a vívőmester altiszt, a ki a közömbös színű csoportok tömegében makulátlanul állott aktív katonai egyenruhájában — én itt maradok. Nekem meg van a rangom, nincs joguk engem a csapatokhoz küldeni.

Sokáig vártunk és az órák multak. Az a hír kezdett járni, hogy csak másnap utazunk. Hirtelen csönd, kiegyenesedünk, katonai közsöntés a körben: az ajtó kinyílt és Trancheaux őrnagy jött ki rajta.

A nők félrevonultak. Egy polgári ruhás ember, a ki meglátta a tisztet, hozzáment és félhangon beszélt hozzá:

— De barátom — kiáltott az őrnagy az alkalmatlankodóra katonai szigorral — nem

PROLETÁR MŰVÉSZNÖK HANGVERSENYE A VIGADÓBAN.

BUDAPESTI GZIGÁNYCSALÁDOK LEÁNYAI, A KIK A HANGVERSENYBEN KÖZREMŰKÖDTEK.

Balról jobbra Sáray Valéria operaezeneső, Hegyi Anna a Királysínház művésznője, Radics Irén, Szendreyne Jäger Ilona, Radics Erzsé, Oláh Lulo és Boka Mariska tánczosnő.

éri meg a fáradságot, a háborúnak két hónap múlva vége lesz.

Hozzánk jött. Fehér szalag volt a sapkáján.

— O a pályaudvar-parancsnok — mondta.

Rövid és lelkesítő hazafias beszédet intézett hozzánk. Szólt a nagy revancheről, a melyre annyira vártak a francia szívek, biztosított minket róla, hogy később majd büszkék leszünk rá, hogy ezekben az órákban éltünk, megremegtett valamennyiünket és hozzátette:

— Rajta, búcsúzzanak el szeretteitől. Most aztán szó se legyen asszonyokról. És menjünk, mert én önökkel megyek a pályaudvarig.

Egy utolsó zavaros kavarodás szorult össze a nagy nyilvános teremben — a csókok czuppogó neszével és a jótanácsok litániáival.

Miután megőletem Mariet, csatlakoztam azokhoz, a kik az út mentén gyülekeztek. Négyes sorokban indultunk. Minden gyalogjáró emberekkel volt tele, a mi kedvünkért. Ebben a pillanatban éreztem a lelkesedés megindulását és a dicsőség borzongását.

Egy utca-fordulónál észrevettem Crillon és Mariet, a kik előre szaladtak és fölállottak utunk mentén. Integtetek nekem.

— Rajta, bátorság, fiaim, sebai, nem haltok bele — kiáltotta Crillon.

Marie csak nézett rám és nem tudott beszélni.

— Lépésben! Egy-kettő — kiáltott Marcassin, az altiszt, a ki a csapat oldalán lépkedett.

Átmentünk a városnegyedünkön, a mely fölött kezdett leszállni a nap. Az a falusi ember, a ki mellettem haladt, rázta a fejét és a kormos végtelenségbe, a dolgok egész világába, a melyek az egyetlen lépésre összefolyó szabályos lépésekben hagytunk el, bizonytalan szavakat hintett:

— Micsoda felfordulás! — mormogta.

Én még mindig nem értem rá megérteni. És tudod, vannak, a kik azt mondják: „értem”, de bizony én azt mondom neked, ez nem igaz.

A pályaudvar. Nem állunk meg: ki-nyitották a csapat előtt a hosszú sárga sorompót, melyet nem szoktak soha ki-nyitni. Felismerhetetlen utak labirintusán kellett keresztül mennünk s egy sötét és födött köpárt mentén zúfoltak minket össze, öntöttvas oszlopok között.

És itt hirtelen azt látjuk, hogy egyedül vagyunk.

(Folytatása következik.)

KÉPTALÁNY.

A Vasárnapi Ujság 20-ik számában megjelent képtalány megjelése. Lombos erdő, virágos rét, így igazolják a nyár végét.

Szerkesztőségi iroda: IV., Vármege-utca 11.

MATTONI-FÉLE
GISSHÜBLER
természetes
égyvényes SAVANYÚVIZ

Megjelent a

LA HONGRIE REPUBLICAINE

(Quatrième année de la Revue Franco Hongroise)

Előfizetési ár egy évre 40 K, fél évre 20 K.

Előfizetéseket elfogad a szerkesztőség:

Budapest, IV., Sennelmez u. 4.

(Blockner hirdetési iroda) és Szeged, Pallavicini-u. 5.

Hajnövesztő, amilyen még nem létezett. Rövid idő alatt dús hajjal növeszt és megakadályozza a hajhullást, megőrzi a korai őszülést és az ősz hajnak eredeti színét visszahozza. Egy hónap alatt fényes eredmény. Ár 15 és 20 K. **BOTÁR Z. REGINA** kozmetikai műintézet. Budapest, VII., Erzsébet-körút 34. I. em. Aranyapács, aranygöngyölés és villanymasszázs egész nap.

Francia parfümök Cour de Jeanette, Chelavie de Orsay, Quel que fleurs, Ambr Antique, Balsem, Lorign Idéni, Tulipán, 14 — K. Róza bonalide, Chypre, Kétrő mákvirág, Ibolya, Orgona, Gyöngyvirág, Akáccs, Orchidea parfümöt 9 — koronáért dekanéknál, utánvétel.
GROSS ANTAL kivitelű háza, Budapest, VIII. ker., József-körút 23. sz. földemelet. Csészelt és díszes üvegek raktáron.

*Halló!**Halló!*

Kinek van használt hanglemeze?

*Halló!**Halló!*

ÉLETRAJZOK
TÖRTÉNETI
MŰZSÉPVISZÁR

Régi vagy törött hanglemezeket, míg az
anyaghiány tart, legmagasabb áron vesz

WÁGNER

Hangszer-nagyáruháza, a világhírű Favorite hanglemezgyár főraktára

Budapest, József-körút 15.

Óvás! Figyeljen a «Wagner» névre, hogy máshoz be ne tévedjen!

Árjegyzék ingyen.

Árjegyzék ingyen.

28. SZÁM. 1919. (66. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL

BUDAPEST, OKTÓBER HÓ 19.

Szerkesztőségi iroda: IV. Vármegye-utca 11.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.Egyes szám
ára 2 Kór.Előfizetési ára:
októbertől december végeig 15 korona.Külföldi előfizetésekhöz a postailag meg-
állapított viteldíj is csatolandó.

A BOLSEVIZMUS LÁNCSAIBÓL FÖLSZABADULT A MAGYARI! — Márton Ferencz rajza.